

The Project Gutenberg eBook of Idästä: Kertomuksia, by Jacob Ahrenberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Idästä: Kertomuksia

Author: Jacob Ahrenberg

Translator: Aatto Suppanen

Release date: May 5, 2013 [EBook #42646]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IDÄSTÄ: KERTOMUKSIA ***

Produced by Tapio Riikonen

IDÄSTÄ

Kertomuksia

Kirjoitti

JAC. AHRENBURG

Suomensi Aatto S.

Werner Söderström, Porvoo, 1890.

SISÄLLYS:

Juoksija Jalon historia

Yksinään

Tukinuitto

Ilman äidinkieltä

Joko — tahi

Sairaan luona

Hylkeenpyytäjät

Leirielämä

Poika-ajoilta:

I. Sudenajo

JUOKSIJA JALON HISTORIA.

Vaikka jo oli ilta tulossa elokuun lopulla, lähetti aurinko vielä kuumia vinosäteitään Kristian Kommosen tupaan. Kärpäset surisivat tyytyväisinä ja iloissaan auringon paisteessa isännän ympärillä, joka istui tuvassa ikkunan luona ja näytti värähtämättä katselevan kahta palsamia, jotka jäykkänä ja tulipunaisina kukoistivat, kumpikin halkinaisessa posliinikupissaan ikkunan laudalla. Kristian oli siinä istunut jo kauan, katsellen palsamiin lehtien ja kukkien välitse ulos pitkin kujosia, ikään kuin odotellen jotakuta. Hän oli kaikihi jo ehtinyt ohi keski-ijän, mutta näytti paljon vanhemmalta. Silmät olivat syvällä päässä ja kasvat hyvin ryppyiset. Hänen vaimonsa kutoessaan kalisteli saksia, kaiteita ja sukkulaa, mutta ei hänkään näyttänyt olevan kokonaan kiintynyt työhönsä, sillä milloin hyvänsä Kristian hiljaa liikahti, katsahti häntäkin levottomasti työstään oveen päin; häntäkin näytti odottavan jotakuta.

Äkkiäpä astuikin lautamies Laurikainen tupaan, tervehti ja pudisti vahvasti kättä isännän ja emännän kanssa, jotka eivät näyttäneet iloitsevan vieraan tulosta eikä sitä oudoksuvankaan. Lautamies kävi istumaan, pöydän päähän, oli hyvän aikaa vaiti, sytytti piippunsa ja arveli viimein, että olipa aika kuuma näin kello viiden ajaksi iltapäivällä, johon vastustamattomaan totuuteen Kristian lisäsi, että lämmin kyllä teki hyvää kauralle. Viimein sulivat keskustelun juonet: puheltiin päivän asioista, kurssin alenemisesta, viljan hinnoista kotona ja Venäjällä, kalastuksesta ja keräjästä. Nyt oli lautamies johtunut siihen, johon tahtoikin päästä. Hän nousi verkkaan ylös, astui uunin luo, kopisti poron piipustaan ja sanoi ikään kuin ohi menen:

— Sinne olette tekin muuten kutsuttu.

— Keräjiin! minäkö? Kuka minua sinne kutsuu?

— Jegor Timofeitsh Ivanov, naapurinne.

— Hm, no, mitähän sillä nyt taas lienee? Siitäköhän se selkäsaunasta, jonka sai minulta toissa keväänä?

— Ei toki, selkäsauna on saatu ja pidetty lahja; nyt se on tästä Jalon historiasta, oriista, hänen juoksijastaan.

— No, mitä se minuun koskee?

— Niin, en minä tiedä, mutta tulkaahan nyt vain huomenna, niin saatte tietää.

Ja lautamies, syläistyään pari kertaa oikein pontevasti ja hengähtäen helpommin, nousi ylös, sanoi jäähyväiset ja läksi.

Kristian raapi tuuheata tukkaansa ja astui verkalleen ulos. Levottomasti käveli hän tiluksillaan, huokaelti raskaasti nyt, kuin oli yksinään, ja palasi vasta myöhään illalla kotiin.

Koska vielä tuntui kuumalta tuvassa, istahti hän rappusille nauttimaan illan viileyttä. Yö oli kostea ja lämmin; tähdet pilkuttivat unisesti ilman lävitse, joka ohuen harson tavalla verhosi taivaan kanta. Täys'kuu nousi tuolta suon päältä hiljaisessa komeudessaan; se katseli keltaisena ja isona harvan hongikon lävitse, joka kuihtuvana ja kituvaisena kasvoi mättäissä raudansekaisessa vedessä. Viimeinen tynnyrilintu sirisi metsässä ja kehrääjä lenteli ikään kuin juovuksissaan, milloin oikealle milloin vasemmalle, ylös ja alas, katosi silloin tällöin näkyvistä yön pimeään, painautui matalaksi teille ja poluille, istui matalana puiden oksilla ja kehrätä hyristi. Ihmiset kammoavat kehrääjää, ja se kammo ehkä myöskin vaikutti, että Kristianista näytti kaikki niin surulliselta ja masentavalta. Luonto näytti hänestä sellaiselta, kuin hänen mielialansa antoi hänen sitä huomata. Tuota Jalon historiaa hänen oli ihan mahdoton saada pois mielestään. Jaloon liittyivät kaikki muistot hänen elämänsä viimeksi kuluneilta ajoilta. Kaikki, mitä hän oli uneksinnut ja ikävöinyt, kaikki, mikä oli tuskastuttanut ja pelottanut häntä ja painautunut hänen muistiinsa, kaikki se oli koskenut Jaloa. Miten hyvästi hän muisti, milloin Jegor Timofeitsh Ivanov avasi kauppapuodin Tervolan kylään. Kaikkea, kuin ennen oli täytynyt noutaa kaupungista, voitiin nyt saada Jegor Timofeitshiltä. Tämä Jegor, miten hän oli ollut imarteleva ja nöyrä, miten hän oli tunkeutunut jokaisen suosioon!

Se oli silloin, kuin Jalo oli noin kolmannella vuodellaan. Jegor oli ollut kaikkein palvelija. Koukussa kuin linkkuveitsi oli hän tarjonnut tupakkaa ja piittinää, sanonut: "peivee" ja "hyvesti" ja "ole hyve"

—"eikö raha, no ei mite — toine kerta, kirjota kirja — toine kerta, isentä". Se oli niin mukavaa, mutta kuin vuosi oli lopussa, niin hänen kirjansa oli täyteen kirjoitettu, ja kaikista niistä pikku ostoksista tuli iso summa. Ja jos ken tarvitsi lainaa, niin kelläpä silloin oli rahaa, jos ei Jegorilla. Hän kyllä otti kaksitoista prosenttia; mutta sittepä siinä ei ollutkaan mitään mutkia, asianajajia, tuomareja, lautamiehiä ja muuta sellaista. Ja kukapa ei tarvinnut rahaa niinä aikoina! Sitä tarvitsi koko maailma ja Kristian myös. Ja kuin neljä vuotta oli kulunut, silloin oli Jegor Timofeitsh Ivanov muuttunut kaikkein palvelijasta kaikkein herraksi. Nyt oikeni hänen selkensä tuota pikaa; hän tuli jäykäksi kuin puukkoveitsi; nyt oli toinen ääni kellossa.

— Tyhmeliini, kylvätkö ruista siihen? Ei, kauraa sinun pitää kylvää; en minä saa ruista myödyksi tähän aikaan! Tarvitsetko sinä rahaa lehmän ostoon, sinä, kun sinulla tuskin on ruokaa sillekään lehmälle, joka sinulla on? Eipäs!

Hän möi kauran talonpoikain pelloilta ennen, kuin se oli leikattukaan. Hän hakkautti heidän metsänsä puiksi ja puikoiksi ilman mitään; mainitsihan vain heille, jos viitsi, niin tekevänsä. Ja miten kasvoi tuo hirvittävä velka. Se oli pohjaton, kyllästymätön kuin filistealaisten Molok. Kaikki katosi sen avaraan kitaan. Se ei koskaan tyytynyt mistään uhreista eikä vähennyksistä, joiksi sille kuljetettiin tervaa, puita, talia, harjaksia, kokonaisia lampaita, rapuja, lintuja ja kuroja. Kristian oli pahemmin kuin kukaan pulassa tästä naapuristansa. Heidän tupansa olivat näet nurkakkain. Hän tiesi paremmin kuin muut, mitä merkitsee olla velassa. Ihan oli, kuin joku olisi kalvanut lihaa ja imenyt ydintä hänen luistaan. Hän välistä tunsu olevansa ihan voimaton tätä julmaa vihollistansa vastaan ja oli jo aikonut keppikerjäläisenä lähteä pois koko paikasta, päästäkseen taas kerran vapaaksi. Mutta kuin hätä oli suurin, silloin oli apukin lähinnä. — Apu, se oli Jalo, joka silloin, Mikonpäivän aikaan, oli kuusivuotias.

Ja millainen eläin tämä Jalo sitte oli! Sen musta karva välkkyi sileänä kuin silkki. Sivulta katsellessa näkyi tummempia ja vaaleampia ympyröitä ristiluilla ja lautasilla. Ja millainen häntä ja harja sillä oli, tuuheaa ja vähän kiharainen! Kaviot olivat kuin teräksestä taotut; rintaan mahtui ilmaa kuin palkeihin. Silmät oli sillä kuin merikotkalla. Eikä se nähnyt ainoastaan kauas; se näki myöskin sumussa, lumituiskussa ja pimeässä. Kuitenkin vielä suurempi, kuin sen kauneus ja muodon sievyys, oli sen sielun jalous. Se oli ylpeä. Piiskan sivallus oli häväistys, joka voi saattaa sen raivoon. Se oli taipuvainen, vaikka väkevä; se oli hyväilevä, vaikka vallaton. Ja miten kiitollinen sydän sillä oli! Se siveli lämmintä, samettipehmoista turpaansa pitkin Kristianin käsivartta joka kerran, kuin isäntänsä antoi sille suolaa ja leipää, kuroja tai sokuripalan. Se elukka oli parempi kuin moni ihminen, ihan varmaan parempi kuin hänen tottelematon tyttärensä ja kiittämätön vävynsä. Oliko kukaan nähnyt sen säikkyvän? Ei, ei itse paholaistakaan! Oliko se koskaan kompastellut? Ei milloinkaan, ei pahimmassakaan alamäessä. Sellainen oli Jalo, paras elukka koko Suomen maassa. Tuskinpa oli edes Venäjälläkään sen vertaista. Kuin velat rasittivat Kristiania kaikkein pahimmin, kuin Molok avasi kitansa ja vaati enemmän uhreja, yhä lisää uhreja, meni Kristian talliin, siisti Jaloansa, voiteli sen kaviot mustiksi, palmikoitsi sen harjan ja taputteli sen säkää. Ja aina hän varmaan tiesi palaavansa tallista iloisempana, kuin sinne meni.

Kuin Jegor Timofeitshin saamiset kasvoivat Kristianille liian suuriksi, niin että hän ei enää keksinyt mitään keinoa päästä irti tuosta nylkyristä, valjasti Kristian Jalonsa keveän reen eteen ja ajoi Viipuriin puhuttelemaan asianajajaa, itse "Syöteriä". Hän ei voinut mitenkään uskoa, että Jegor oli kirjoittanut kirjaansa oikein. Hänen vähäiset pikku ostoksensa, vähä tupakkaa ja hirsirynejä, kahvia ja sokuria, ei niistä mitenkään voinut tulla niin suurta summaa. Ei ne asiat millään tavalla voineet olla oikein. Entä hänen koronkiskomisensa sitte!

Miten hyvästi hän muisti sen matkansa! Oli kylmä, kirkas tammikuun päivä. Lumi, tasaisena kuin järven peili, peitti peltoja ja niittyjä. Aitain, kekojen ja vyörykivimöhkäleiden varjot olivat sinipilkkuina valkoisella peitteellä. Pulmunen lentää räpytteli pakoon hänen edeltään; harakka nauroi hyvillänsä, aidoilla kiikuskellen, ja Sipi, suippokorvainen ja villahäntäinen karhukoira, juosta laukkasi Jalon edellä, joka sievästi liikutteli kavieroitaan, ikään kuin huvikseen vain. Kyllä siinä matka luisti. Se oli niin iloista, että rasittava levottomuus, joka oli Kristiania ahdistanut, melkein kokonaan haihtui. Kristian oli jo päässyt lähelle Papulan kaupunginosaa, kuin kuuli takanaan jonkun huutelevan. Hän otti piipun suustaan, kallistihe katsomaan taaksensa ja näki jonkun ajavan pienessä kilpareessä täyttä laukkaa jäljestä ja viittovan ketunnahkarukkasellaan. Kristian pysäytti ja takaa ajaja, pieni, kömpelöliikkeinen, turkkipukuinen herra, jolla oli hiirakko ruuna valjaissa, saavutti hänet pian.

— Hyvää päivää, isäntä! Onpa se oiva juoksija, kuin teillä on, sanoi hän innokkaasti, pureksiessaan jäisiä viiksiänsä. Niin, sanonpa niin, kuin tosi on, hyvästikin neljännestunnin olen ajanut, minkä suinakin pääsin, enkä ole tavoittanut teitä. Mistä se hevonen on? Kenen se on? Mitkä sen emä ja isä olivat? Miten vanha se on? Katsoppas, millainen rinta ja millaiset jalat sillä on! Ja ajaja nousi reestään tarkemmin katselemaan Jaloa. Kristian oli hyvillään, jopa vähän ylpeäkin, vastaili kysymyksiin, mikäli tiesi, ja kiitteli hevostaan vieraalle, joka näytti vallan hurmaantuneelta.

— No, tottahan tulette kilpa-ajoon ylihuomenna. Tuollaisella hevosella kuin teidän on, on se ihan

teidän velvollisuutenne. Minä olen ratsumestari T. ja olen palkintotuomareita; muistakaa, ensimmäinen palkinto on tuhat markkaa.

Kilpa-ajoista oli Kristian kyllä kuullut puhuttavan. Olipa hän joskus ajatellutkin niitä; mutta tavallisesti saadaan maalla tietää, mitä on tapahtuva, vasta sitte, kuin se jo on tapahtunut. Mutta nyt — miksikä ei, koska hän kuitenkin oli kaupungissa.

Kristian lupasi tulla ja kädenlyönnillä vahvistettiin sopimus. Jalo oli kiireissään menemään ja katosi lähimmän mäen taakse kuin leimaus ihmettelevän ratsumestarin näkyvistä.

Kristian ajoi kilpaa. Mitkä ihanat päivät, mikä kunnian ja riemun aika Jalolle ja hänen isännälleen! Ei ollut ainoatakaan sanomalehteä maassamme, jossa ei puhuttu Jalosta ja hänen isännästään. Sähkösanomia lenteli ympäri maata Jalon urhotyöstä. Sen juoksu oli meillä tavatonta, se otti loistavasti ensimmäisen palkinnon vanhoilta, kokeneilta kilpajuoksijoilta. Vielä nytkin, kuin Kristian istui raskasmielisenä ja suruisena porstuansa rappusilla, levisi hänen kasvoilleen päiväpaisteinen hymy, hänen muistellessaan sitä ihanaa päivää. Varsin hyvin hän muisti sen: päiväpaiste, sininen taivas, hienoja, välkkyviä lumihöyryviä tanssimassa talvituudessa, soittoa ja hurraa-huutoja, petollisia juomia ja Jalo päivän sankari! Se oli epäilemättä hänen elämänsä kaunein ja sisällyksikkain päivä. Mutta niinkuin korkeimmat aallot painuvat syvimmälle ja pisimmistä männyistä syntyy pisimmät varjotkin, niin se päivä, jona Kristian ja Jalo seisoivat ylimpänä onnen kukkuloilla, tuotti syvintä surua.

Asianajajalta ei tullut mitään toivoa; päin vastoin sai Kristian kuulla, että Jegor oli kuvernööristä saanut tuomion häntä vastaan. Hänen velkansa korkoineen kaikkineen olivat maksettavat. Jalo täytyi myödä, mutta hinta ei riittänyt velanmaksuun. Kristian joi itsensä humalaan, itki, selvisi jälleen, ja kaikissa noissa mielen eri tiloissa mietiskeli hän äärettömästi Jalon hintaa. Viimein täytyi siitä sentään tulla kauppa. Jalo myytiin venäläiselle kauppiaille ja pahoilla mielin, ihan hurjana palasi Kristian kotiin eräällä tammalla, jota hän vihasi ensi hetkestä asti. Vähäpä se lohdutti, että hänen lompakkonsa oli täynnä satamarkkaisia, jotka Jalo oli juoksemalla ansainnut isännälleen jäähyväslahjaksi.

Kristian ei ottanut lohtuakseen. Ja lisäksi vielä antaa rahat Jegorille tuntui hänestä mielettömältä. Sehän oli sama kuin heittää ne järveen. Viimein sen kuitenkin täytyi tapahtua. Hän astui Jegorin puotiin juuri kuin hän sattui olemaan yksin, maksoi velkansa ja sai takaisin velkakirjansa ja muut paperinsa. Jegor varomattomuudessaan lausui muutamia loukkaavia sanoja. Silloin kuohahti Kristianin mieli ja, jos Jegor ei ennestään tiennyt, mitä selkäsauna oli, niin kyllä hän sen tiesi naapurin lähtiessä hänen puodistaan. Siitä päivästä lähtien vallitsi viha henkeen ja vereen asti molempain naapurien välillä.

Kristian oli vapaa, mutta vaikka hän siitä ylpeilikin ja kerskasi Jegorin kuullen, niin hänen sydämensä sentään vuoti verta. Mitä vapaudesta, kuin Jalo oli poissa! Hän oli kyllä vapaa uhkaavasta vaarasta, mutta hän oli myöskin kadottanut ainoan ilonsa. Hänen elämästensä oli kadonnut jänteveys, ei mitään velkoja mietittävänä, ei mitään Jaloa rakastettavana eikä ilon aiheena. Suolan tavoin kirvelivät hänen sydämensä haavoja ne niukat sanomalehtiutiset, joista hän silloin tällöin sai tietoa. "Mainio juoksija Jalo, joka sai ensimmäisen palkinnon Viipurissa, on taas voittanut" tai "juoksijakuningas Jalo on saanut palkinnon Hämeenlinnan kilpa-ajoissa". Sellaisina päivinä Kristian ei ollut ennellään; hän joko istui ääneti ja nyrpeissään kuin peipponen sadesäällä taikka hän oli äkeissään ja sähisi kuin kataja tulella.

Vähitellen kypsyi hänessä ajatus hankkia takaisin se hepo, maksoi mitä hyvänsä. Miksipä hän kokoaisi ilman mitään tarkoitusta ahneille perillisille ja itse eläisi elämänsä ilottomasti? Hänen vävynsä hän maltittomasti odotteli vain, milloin saisi hänen perintönsä, ja samaa se odotteli hänen tyttärensäkin. Jos hänellä edes olisi ollut lapsen lapsia. Ei, koska nyt kerran oli niin, kuin oli, niin olipa paras toimittaa Jalo jälleen kotiin.

Monen mutkan perästä sai hän takausmiehiä ja sitte kihlakunnan-oikeudessa tilansa kiinnitetyksi. Sitte ei ollut enää muuta kuin nostaa rahat ja lähteä ostamaan hevosta. Eihän se ainakaan voinut olla "rahaa kalliimpi". Tuolla viipurilaisella ostajalla oli monta hevosta ja hän epäilemättä oli antava Jalon takaisin hyvästä maksusta. Lähtöpäivä oli jo määrätty, kuin Kristian eräänä heinäkuun aamuna juuri raapiessaan puukollansa pois muutamia jäykkiä, valkoisia karvoja, joita tunkeutui hänen leuastaan, kuuli hirnauksen, jonka hän ihan varmaan luuli tuntevansa. Ei se voinut olla erehdys; se hirnunta oli Jalon, sillä juuri siten se tavallisesti kutsui isäntäänsä, kuin hän joskus aamusilla ei ajoissa mennyt talliin. Kristian viskasi veitsen ja juoksi ulos. Siellä hänen oman tallinsa nurkan takana, johon asti Jegorin niittytilkku ulottui, siellä seisoivat hänen oma Jalonsa, heilutellen päätään ylös alas, levitellen sieramiaan ja päristellen. Yht'äkkiä se hypähti aidan ylitse ja seisoivat entisen isäntänsä pihassa. Kristian oli kuin rampautunut; hän sai ainoastaan mutistuksi: kah! Ystävällinen hymy, kuin päiväpaiste autiolla kankaalla, valasi hänen kasvojansa, ja kaikki, mitä hän oli kuullut noidista ja velhoista, risteili leimausten tavoin hänen kiihtyneissä aivoissaan. Hänen vielä hieroessaan silmiänsä, tullakseen vakuutetuksi, että hän tosiaan oli hereillä, astua viuhtoi Jegor, hänen vihamiehensä, pihaan, suitset ja ruoska kädessä. "Hevonen on minun", sanoi hän; "älä houkuttelekaan sitä tänne!"

Jegor otti Jaloa kiinni tukasta, pani kiroillen suitset päähän ja lupasi kyllä opettaa hevosen luopumaan hyppimästä aitain ylitse. Rajusti tempoen talutti hän Jalo paran kotipihaansa, ja hetkisen päästä kuuli Kristian oriin polkea tömistelevän ja ähkyvän Jegorin piiskan pelosta. Lyödä Jaloa, lyödä sellaista hepoo, se oli hirmuista.

Siitä päivästä tuntui elämä Kristianista oikein helvetiltä. Olla ilman hevosta oli ollut tuskallista; mutta että se oli pahimman vihämiehen omana, jolta sitä ei voinut ostaa takaisin, että täytyi nähdä sitä joka päivä, eikä kuitenkaan voinut mennä sen luo, se oli sentään vielä pahempi. Kaikki, mitä Jegor suinkin keksi, kerskatakseen Kristianin läsnä ollessa hevosestaan ja kiduttaakseen häntä, sen hän tarkkaan myöskin teki. Kaikki selkäsauvat, jotka hän itse oli saanut, hän maksoi Jalolle. Ja jos orit, kuten välistä tapahtui, laukkasi entisen isäntänsä luo, ikään kuin etsimään häneltä turvaa, silloin Kristian varmaan tiesi, että paksut runteet Jalon lautasilla kyllä kohta todistivat, missä arvossa Jegor Timofeitsh piti uskollista ystävyttä.

Siten kului muutamia viikkoja. — Oli kuuma elokuun päivä, jolloin multakokkareet pelloilla halkeilivat kuumudesta, ilma värisi ja höyrysi lämmöstä. Kylän koirat olivat lakanneet haukkumasta ja paenneet varjoon rappusien ja ulkokuoneiden alle. Lehmät seisoivat rannalla vatsaansa myöten vedessä ja piilottautuivat mustanpuhuvain leppien alle. Ainoastaan paarma lenteli ripeästi auringon paahteessa; sudenkorento ja metallilta välkkyvä vihreä kärpänen piirtelivät loistavia kaaria ilmaan. Kristian makasi höyläpenkillä tuvassaan ja katseli hartain silmäyksin Jaloa, joka seiso tuolla Jegorin niityllä vanhan jalavan varjossa. Kristian uneksi onnellisia päiviä, jolloin Jalo vielä oli hänen — ja silloiset huolet näyttivät hänestä nyt niin pieniltä ja ilot niin suurilta. Hän oli juuri nukahtamassa keveyeen, suloiseen uneen, kuin hänet äkisti kolme viipurilaista metsästäjää herätti, jotka kiivaasti kyselivät talon isäntää. Ne kolme herraa olivat lähteneet sotaan jäniksiä vastaan. Äkki arvaamatta olivat he tavanneet ilveksen, joka oli samoin kuin hekin jäniksiä pyytelemässä. Kaksi vuorokautta olivat he jäniskoirineen ajaneet takaa ilvestä, joka, kuten he sanoivat, jo oli ihan uupumaisillaan; silloin kovaksi onneksi heidän koiransa loukkasi jalkansa, niin että täytyi jättää se jäljelle. Metsästäjät nyt kyselivät, mistä saisivat lainaksi koiran, joka voisi jatkaa ajoa, Kristianilla oli sellainen koira. Hänen Sipinsä, vaikka olikin vain tuollainen maalaiskoira, ajoi metsä- ja vesilintuja, jänistä ja karhuakin, jos niiksi tuli. Metsästäjät, Kristian ja Sipi riensivät pois suolle, jossa ilveksen jäljet oli viimeksi huomattu. Neljännestunnin päästä oli Sipillä jäljet selvillä ja kiihkeästi haukkuen ja pörhöistä häntäänsä heiluttaen ryntäsi se metsään. Raivokas haukunta ilmoitti kohta, että väsynyt ilves oli löytynyt ja asettautunut puolustautumaan tai kiivennyt puuhun. Metsästäjien saapuessa paikoille hypiskeli Sipi hurjinta sotatanssiaan hongan ympärillä, jonka oksilla ilves makasi, näyttäen hampaitaan ja syljeksien vastustajallensa. Tupsuiset korvat olivat painetut pitkin päätä, silmät säkenöivät kiukusta ja näytti siltä, kuin sillä olisi ollut hyvä halu loikahtaa yhdellä hyppäyksellä pörhöisen vihollisensa päälle. Kuitenkin se ennen, kuin ehti panna sotapäätöstänsä toimeen, putosi, ääntä päästämättä, ensinnä tulleen metsästäjän luodin lävistämänä maahan. Sen kypälät sidottiin yhteen, seiväs pistettiin jalkain välitse ja riemuiten kannettiin saalis Kristianin pihaan. Siellä väsyneet, vaan iloiset metsästäjät söivät maalaispäivällisen, ja ilveksen peijaisia pitäen juotiin runsaasti rommia, finkeliviinaa ja karvastelevaa konjakkia. Väkevät juojat nousivat lämpimässä päähän ja hämärän tullessa Kristian ja hänen vieraansa olivat jotenkin punakat ja kovaääniset.

— Kuules nyt, Kristian, sanoi hänen vaimonsa, joka alkoi tulla levottomaksi melusta, minä en kärsi ladattuja pyssyjä tuvassa, mene ulos ja ammu luoti pois tuosta pyssystä! Kristian nousi verkalleen ylös, huomauttaen, että naiset ne nyt aina ovat sellaisia pelkureja, otti penkiltä pyssyn ja meni ulos. Siellä oli päivänvalo jo sammunut, mutta ei vielä ollut pimeä tullut. Iltatuuli kantoi tuoksua äsken haasioduista apilaista. Etäältä kuuluivat paimenpoikain tuttujen leikkitelevät äänet ja pihlajassa pihalla sirikka pontevasti veti virttänsä. Horjuvin säärin astui Kristian alas rappusiltansa. Yht'äkkiä hän pysähtyi. Tuolla tallin nurkan takana seiso taas hänen öittänsä unelma ja hänen päiviensä ajatus. Jalo pudisti sievätekoista päätänsä, värisytti tuuheaa harjaansa ja kutsui entistä isäntäänsä hiljaisella, matalalla, salaperäisellä hörhötyksellä. Kristian meni liikutettuna sen luo ja taputti sen säkää. Hevonen pisti matalan aidan päällitse kapean turpansa hänen taskuunsa. Kristian, kiihtynyt kun oli, kietosi käsivartensa hevoselle kaulaan. Olihan siitä jo pitkä aika, kuin hän oli saanut taputella Jaloa, silitellä sen hienoa karvaa ja puhutella sitä. Vetäessään kättänsä pitkin hevosen selkää tunsu hän yht'äkkiä runteet Jegorin piiskasta. Silloin vihastui tämä vähän humalainen mies. Kelvoton eläinten kiduttaja, noitui hän ja puristi kyhmyräistä nyrkkiään Jegorin taloa kohti. Kyllä minä sinut, ystävä parka, ainiaaksi vapautan hänen pilkastaan ja ruuskastaan, hänen julmuudestaan ja hirmuisuudestaan. Ja ennen kuin asia oli oikein selvilläkään mielessä, sieppasi hän olkapäältään pyssyn — pamaus ja jalo eläin vaipui koristen maahan; suruinen katsaus vielä sammuvasta silmästä ja Jalo makasi kuolleena aidan takana, joka erotti häntä entisestä isännästänsä. Kristian pakeni kuin murhamies metsään. Puolen tunnin päästä astui hän takaisin tupaansa ihan selvänä. Metsästyskumppanit olivat menneet etsimään sairasta koiraansa. Kristian oli kahden kesken vaimonsa kanssa. Liikutettuna ja väristen kertoi hän hänelle, mitä oli tehnyt.

— No, mitä aiot sinä nyt tehdä? sanoi Kristianin vaimo, kuin mies palasi lautamies Laurikaisen käynnin jälkeen myöhään yöllä tupaansa. Eihän ole mitään vieraita miehiä?

— Ei, ei yhtään, mutta käyköön miten tahansa, minä kaikissa tapauksissa kerron koko Jalon historian.

YKSINÄÄN.

Etäinen vieras, joka oli kasvanut tuolla alhaalla itämaiden liassa ja köyhyydessä, oli lähtenyt vaeltamaan pohjoista kohti. Kotinsa oli vieraalla ollut tuolla alhaalla Volgan suurissa kalastuspaikoissa, joissa sampia pyydetään, joissa kaviaaria valmistetaan lännen herkkusuille ja joissa ilma haisee mätänevistä kalan totkuista. Sieltä hän oli mennyt purlakoiden luo, jotka kuin törmäpääskyt asuvat Volgan rantojen koloissa, kosteudessa ja köyhyydessä, pitäen elinkeinonaan raskasten lotjain vetämistä vastavirtaan. Edelleen oli se tullut yhä ylemmäksi noihin suuriin tehdaskaupunkeihin, joissa karttuuninpainimoiden jätteet myrkyttävät kaivoja ja lähteitä, yksinpä Volgan sivujokiakin. Sitte se oli tullut Pietariin ja viihtyi siellä hyvästi pääkaupungin ihmisjätteiden seassa, kosteissa asuinhuoneissa, jotka ovat alempana Nevan vedenpintaa. Ihmiset, jotka onnellisina, iloisina, huolettomina asuivat ylempänä graniitti- ja marmoripalatsseissa, tuskin tiesivät sitä olevankaan ennen, kuin se yht'äkkiä, kenenkään tietämättä, miten ja minkä tähden, nousi, surua ja kauhua levittäen, tervehtimään sinnekin, jossa elämän ilo kuohuu ylimmillään, jossa onnellisuus loistaa. Nevan kaupungista oli turmiota levittävä vieras lähtenyt vielä ylemmäksi pohjoista kohti. Tuolla Äyräpäänseeljän mäntyharjuilla se ei viihtynyt, mutta alhaalla laaksoissa, sara- ja ruohorantaisten, savisten pikku järvien seuduilla, siellä se aina löysi jonkun pesän, jossa ihmisiä ja kotieläimiä asui tiheässä vierekkäin, jossa lika ja siivottomuus vallitsi, vaikka kyllä saunan uunista nousi höyryä kolme kertaa viikossa. Ja nyt se oli ehtinyt Viipuriin. Sinne, vanhan linnan muurien sisälle, asettui se toden perästä — armottomana, säälimättömänä.

* * * * *

Kauppaneuvos Heinrich Friedrich Schulzen suuressa, vanhanaikaisessa kartanossa oli hiljaista ja äänetöntä, sillä turmiota levittävä vieras oli poikennut sinne. Kuolema oli tullut päättämään kauppaneuvoksen tilikirjoja. Kyökissä astuskelivat palvelijat varpaillaan ja puhelivat hiljaisella äänellä. Syvässä ikkunan komerossa istui emännöitsijä ja mutisten luki virsiä "valmistuksesta kuolemaan". Ruokasalin ikkunalla istui kissa kalpeassa syysauringon paisteessa ja uneliaasti katseli yksinäisen kärpäsen tanssintaa ikkunan ruudulla. Vierashuoneessa, jonka seiniä rumensivat muutamat jäykkäryhtiset, piirteiltään yksinkertaiset vanhat muotokuvat, istui vanha paljaspäinen papukaija, höyhenpuku pörröllään. Kiiltävä messinkihäkki oli peitetty saalilla, että lintu ei häiritsisi juhlallista hiljaisuutta kovaäänisillä ja typeröillä lauseillaan, joita se nyt oli laverrellut jo kahden miespolven ajan.

Ihan menehtyneenä kyyneliinsä makasi rouva Lilli suuressa salissa puolinojallaan mustalla jousikankaalla päällystetyllä sohvalla. Silloin tällöin katsahti hän taiteellisesti ylös valkoiseen kattoon ja pienellä lihavalla kädellään, sakarisormi viehättävässä kaaressa erillään muista, nosti kostean nenäliinan kyynelisille silmilleen. Sitten hän painoi kalpeat, lihavahkot kasvonsa sohvatyynyyn, ja koko hänen ruumiinsa vavahtelu todisti hänen tuskaansa ja epätoivoansa. Hän oli enemmän tunteellinen, pehmeämielinen ja hempeä kuin hyvä, niin että hänelle muutenkin hyvin helposti tuli kyyneliä silmiin ja itku näytti olevan hänelle, ell'ei juuri huvia, niin kuitenkin helpotusta, vapautusta, lievitystä. Mutta nyt, nyt eivät mitkään kyyneleet lievittäneet hänen tuskaansa. Hänestä tuntui, kuin mustat aallot olisivat kohisten sulkeutumassa hänen päänsä päälle ja hän hitaasti vaipuisi vaipumistaan yhä alemmaksi. Tuossa viereisessä huoneessa makasi kuolemaisillaan mies, jonka kautta hän oli jotakin, oli se, joka oli: kaupungin arvokkaimpia rouvia, rikas, riippumaton, hyvää tekevä ja kadehdittu. Mitä hän olisi ollut ilman Heinrich Friedrich Schulzea. Pikaisesti lakastuneen uuden aatelissuvun viimeinen jäsen, nimi yksinkertainen ja samoin syntykin; köyhä neiti, joka olisi saanut eleksiä toisten kodoissa, jonka elämänilon ja onnen tarve ja vaatimus olisivat aina saaneet kestää katkeraa taistelua todellisuutta vastaan. — Voi, miksi hän oli nyt vasta johtunut sitä ajattelemaan, nyt, kuin se oli jo liian myöhään; silloin he eivät olisi pysyneet niin vieraina toisilleen; silloin hän ei olisi jättänyt häntä niin yksin. Oliko hän ottanut mitään osaa, oliko hän osoittanut pintapuolisintakaan mieltymystä miehensä työhön, hänen vaivoihinsa? Oliko hän kunnioittanut ja rakastanut, mitä miehensä kunnioitti? Ei. Kuin hänen miehensä oli kovalla äänellä ja kerskaten kertonut kelle ja missä hyvänsä, miten hän oli alkanut uransa tuolla synnyinkaupungissaan Lybekissä, miten hän oli laissut konttoria ja seisonut puotipöydän takana päivät päästänsä, silloin oli rouvaa hävettänyt. Miehen säästäväisyys oli hänestä ollut itaruutta, hänen tarkkuutensa ja järjestyksensä turhuutta. Ja nyt vasta hänelle johtui mieleen, miten yksikseen hänen miehensä oli ollut ne monta pitkää vuotta, jotka he olivat eläneet yhdessä. Heidän välilleen olivat eri rotu, kieli ja kasvatus ja erilainen yhteiskunnallinen asema tehneet juovan, jota rouva ei koskaan

koettanut täyttää. Jotenkin siihen tapaan ajatteli ja tunsi nyt rouva Lilli, ja sen tähden valuivat hänen kyynleensä tällä kertaa raskaina, polttavan kuumina.

Tuolla sisällä työhuoneessaan makasi kauppaneuvos Schulze yksinään vihreän silkkiverhon takana unen ja valveillaolon sekaisessa horrostilassa. Leveät, nelikulmaiset kasvot olivat nopeasti laihtuneet niin, että iho riippui väljällä suurissa poimuissa. Silmät, tajuttomasti ja avuttomasti katselevat silmät olivat syvällä koloissaan. Nelikulmaiset, karvaiset ja laihat kädet nyppivät levottomasti peitettä. — Hoitajatar, pieni, ryppyinen olento, jolla oli raskaat, paisuneet luomet ja mullankarvainen iho sekä käytös ja ymmärrys kuin kanalla, istui ikkunan luona, palavalla halulla ahmien kolmen musketöörin, Athoksen, Porthoksen, Aramiksen ja heidän ystävänsä d'Artagnanin uskomattomia seikkailuja. Nyt heräsi sairas ja katsoi kuumeesta loistavin silmin ympärilleen; heikolla äänellä kutsui hän hoitajatarta, mutta vasta sitte, kuin sairas pari kertaa lausui hänen nimeään, malttoi hän luopua väkevän Porthoksen urhotöiden loistavista kuvailuista.

— Minä tahdon puhutella tuomaria, poikaani Fritziä, sanoi sairas vaivalloisesti.

Herra Fritz, pitkä, hoikka mies, pää paljas ja kasvojen väri kalpea, tuli sisään pahan omantunnon näköisenä ja kävi ääneti ja varovasti istumaan sairaan luo, joka näytti tarkkaan katselevan häntä. Niistä kalpeista, puhleista, huonon elämän ja joutilaisuuden turmelemista kasvoista isä turhaan etsi entisten suloisten lapsenpiirteiden merkkiä, joita hän oli muinoin, lähes kolmekymmentä vuotta sitte, suudellut isän ilolla ja ihastuksella. Miten hän oli rakastanut sitä pientä, avutonta olentoa, miten paljon hänestä toivonut: varsinkin ystävää, kauppakumppania, joka voisi ottaa vahvoin, kokeneihin käsiinsä liikkeen silloin, kuin hän itse läksi pois. Mutta voi! yksin hän oli jäänyt sittekin: Fritz oli totellut äitinsä neuvoa ja palveli nyt hovioikeudessa. — Vanhuksen silmät kyyneltyivät, sillä hän ei löytänyt niistä kasvoista, mitä etsi. He kaksi olivat aikaisin käyneet eri teitä, isä työn, poika huvituksen; heidän välillään ei ollut mitään muuta yhteyttä kuin veren. Heillä ei ollut enää edes sama kielikään, lausuakseen sydämmensä hienoimpia tunteita, sillä toinen puhui huonosti ruotsia, toinen huonosti saksaa. He olivat toisillensa vieraat. Katkeruuden tunne levisi isän rinnassa, sisällinen lämpö, joka oli hetkisen tulvinut hänessä, haihtui. Herra Fritzin naisellinen, pehmeä, vaikutuksia helposti vastaan ottava mieli aavisti, mitä kuvia liikkui isän sydämmessä; tuntui pistos omassatunnossa, hän olisi tahtonut laskeutua polvilleen pyytämään anteeksi, että oli saattanut niin paljon hyviä toiveita raukenemaan ja tuottanut isälleen niin pitkällistä pettymystä. Mutta he olivat niin vieraat toisilleen; keltä hyvänsä muulta, jota vastaan hän oli rikkonut, niin — se olisi käynyt päinsä — mutta — — —

Saattoihan hän muuten lykätäkin tuon tuntia tai paria tuonemmaksi.
Vanhus näytti tosiaankin voivan paremmin.

— Minä olen nyt täydessä järjessäni, sanoi sairas, minun pitää puhella konttorinpäällikön kanssa; kutsu tänne Blumenfeld!

Isä ja poika puristivat vaiti toinen toisensa kättä ja herra Fritz astui ulos. Herra Blumenfeld istui ulkokuoneessa juhlallisena, hyvästi voideltuna, suurena ja majesteetillisena, kuin hän olisi ollut oma muistopatsaansa, ja odotteli sisälle pääsöä. Varovasti ja lyhyessä tempomatahdissa, ikään kuin hänen sisällänsä olisi ollut jotakin kallista nestettä, astui hän sairaan luo, rupesi kunnioittavan ja osaa ottavan näköiseksi ja kävi istumaan lääkärin tuolin laidalle.

— Hyvä Blumenfeld, loppu lähestyy. Ei ole enää öljyä lampussa; onpa itse lampukin rikki ja sydän sammuu pian — kuolema — mutta minun taloni on järjestyksessä, tilini päätös selvillä. Tällä liikkeellä on, niin, te sen tiedätte, ollut suuria vastuksia kestettävänä ja myrskyisiä aikoja on sille tulossa. Minä luotan ainoastaan teihin; paha kyllä, minun poikani on — — vaan tiedättehän te senkin — — — No niin, minä luotan ainoastaan teihin. Jos puun ja kahvin hinnat vielä alenevat, silloin ei ole mikään pelastus enää mahdollinen; mutta tottahan lienemme päässeet laakson pohjaan, eivät hinnat enää voi aleta.

Herra Blumenfeld istui, näköään tyynenä kuin roomalainen tribuuni, mutta hänen sielunsa oli kiihtynyt. Mitä sairas oli peljännyt eikä uskaltanut uskoa, se oli tapahtunut — hinnat olivat alenneet.

— Herra kauppaneuvos, sanoi hän hitaasti, täytyy toivoa.

— Toivoa, sanoi kuolevainen kuiskaten tuskin kuuluvasti:

Die Hoffnung führt uns ins Leben ein;

[Toivo vie meidät elämään.]

mutta, lisäsi hän:

Der stille Gott taucht meine Fackel nieder, Und die Erscheinung flieht.

[Jumala sammuttaa soitsemi ja ilmestys häviää.]

Hyvästi nyt, kiitoksia, älkää luopuko liikkeestä näinä pahoina aikoina. Te yksin — — — muut ovat — —

Herra Blumenfeld läksi. Kuin rouva Lilli ja hänen poikansa tulivat sairashuoneeseen, makasi vanha Schulze ihan tiedotonna hourailien. Hän puhui nyt ainoastaan äidinkieltänsä, hänen hillitön mielikuvituksensa siirsi hänet viisikymmentä vuotta taapäin ajassa, vei hänet merien taa, pieneen, pimeään ja kosteaan Lybekkiin, synnyinkaupunkiinsa. Ikään kuin ilmestyksessä näki hän jälleen isäinsä maan. Isänsä ja äitinsä taluttamana astui hän pimeänä jouluuamuna vanhaan kirkkoon, jonka monista ikkunoista valoa säteili. Nyt he astuivat temppeliin, lukemattomat vahakynttilät levittivät häilyvää valoansa joka komeroon pimeäin holvien alle. Urut kohisivat, säveliä tuli kuin mahtavassa ketjulaulussa, ensin kuiskaellen kuin kevätaallot, sitte kohisten kuin talvimyrsky — kuin pauhaavat vedet; ja tuhatkertainen kaiku, ankarasti kuin fuuga, vastasi pimenneistä holveista, vanhasta vaakunahuoneesta. Mutta urkujen pauhun, kohinan ja kuohun seasta kuuli kuoleva sairas hiljaisen kuiskauksen: eksynyt lintu, juureton kasvi, palaa takaisin maahasi. Ja puhe muuttui ihanaksi säveleksi. Nyt hän tunsu ne sävelet; se oli vanha jouluvirsi, jota hän oli lapsena niin usein laulanut.

Siteet, joilla pysytään kiinni synnyinmaassa, lujenivat taas. Hän ei enää ollut yksin, hän näki jälleen niitä, kuuli jälleen niiden ääntä, joita oli kerran rakastanut. Sitte vaikenivat äänet yksitellen, sävelet haihtuivat, tulet sammuiivat — tuli hämärä, tuli pimeä, kuoleman pimeys. Heinrich Friedrich Schulze oli päässyt kotorannoille.

TUKINUITTO.

Oli ollut kelvottoman märkä, mutta lämmin alkukesä. Sadetta oli tullut milloin missäkin muodossa: kaatamalla, rankkaamalla, rakeina ja siivuttamalla; mutta pahinta oli, milloin kosteus läpi tunkevana sumuna peitti kuin märkä vaate maita ja metsiä. Aurinkoa oli neljäntoista päivään nähty ainoastaan vilahdukselta; enimmäkseen piilottelihe se mustain, vetisten pilvien takana, ja teki luonnon harmaan ja raskaan näköiseksi. Mutta nyt! nyt oli se katkonut kahleensa ja kääreensä, ja heinäkuun koko sädeloistossaan paistoi se Karjalan kankaille ja järville, metsäisille mäille ja välkkyville lammeille. Ja nyt siellä oli riemua luonnossa, laulua ja helkytystä loppumatta, aamusta puoleen yöhön ja myöhempäänkin, sillä puolesta yöstä aamuun liverteli laulurastas suloisia säveliään ja ruisrääkkä veteli tummanvihreässä, mehukkaassa viljassa rumaa lauluansa. Yksin Ylikannuksen talon rikas isäntäkin, Kannuksen Erkki, jonka kasvot kuivan laihuutensa, kiinni nipistetyn suunsa ja terävään silmiensä tähden aina näyttivät tyytymättömiltä, virkistyi nyt, kuin ilma vakautui.

Oli siinä juoksua ja puuhaa Kannuksen pihassa. Nyt oli alotettava heinänteko. Oli teroiteltu viikatteet, korjaeltu haravat ja heinähäkit, käyty Herran pyhällä ehtoolisella; tänään oli lähdeävä Kannuksen järvestä olevaan Heinäluodon saareen, jossa talon paras niitty oli; siellä oli työ pantava alulle. Koko seudun nuoriso oli kutsuttu talkoihin, niitty oli niitettävä, ja kahvia aiottiin juoda siellä. Veneet olivat täynnä ihmisiä. Kaikki olivat jo asettuneet paikoilleen, isäntä oli jo hyvän hetken istunut veneensä perässä ja alkoi tulla kärsimättömäksi, kuin viimeinkin isännän nuori tytär Liisa ja mahtava emäntä tulivat punakoina ja hengästyksissään alas rantaan. Emäntä piteli rakkaimpia ystäviään, kirkkaaksi pestyä kahvipannua ja sokurinaulaa, pulleata rintaansa vasten ja Liisa kantoi kermapulloa ja eväskonttia. Niinpä lähdeettiin kolmessa pitkässä, kapeassa veneessä. Joka veneen jäljestä ui pärskyvä hevonen, jota vahvoilla päitsivijoilla ja vahvoilla käsillä pysyteltiin veneiden perässä. Vesi kohisi keulassa, kareet loistivat kaiken värisinä, säteilevän valkoisesta mustimpaan siniseen asti. Rannan ruo'ot kumartelivat syvään, tavit lensivät peloissaan pois kaulat suorina, kuikka sukelsi syvälle ja nokallaan pysyttelihe kiinni ahvenruohoissa, kunnes vaara ehti ohitse.

Veneissä oli iloinen elämä; ainoa tyytymätön oli Kannuksen Erkki, Ylikannuksen talon isäntä. Ihan olikin, kuin lempo itse olisi niin laitellut, että missä hyvänsä hänen tyttärensä Liisa istui, siellä aina hänen lähin naapurinsa, tuo vääräsääri Matti Matalamaa, köyhä vielä lisäksi, etsi itselleen sijan ja päin vastoin. Vaikka isäntä miten oli asetellut ja komennellut, niin samoin oli nytkin käynyt. Siellä istui Matti veneen keulassa, tuo ainainen viulu kädessään, ja Liisa, niin hän istui juuri Matin edessä. Kymmenen minuuttia soudeltua oltiin Heinäluodon luona. Laskettiin jyrkkään etelärantaan, jossa kasvoi korkeaa, mustanpuhuvaa lepikkoa, noustiin iloisesti hälisten maalle ja vietiin sinne eväätkin, hevoset saivat puhaltaa, ja työhön mentiin.

Pohjoista kohti vietti saari hyvin loivaan järveä kohti, joka sillä puolen oli hyvin matala ja

enimmäkseen ruuhokon ja kaislikon peitossa; hyvä olopaikka sinisorsille ja taveille. Siellä vastapäisellä rannalla oli Matin tupa, ympärillä alavia, vetisiä, mättäisiä niittyjä ja vetisiä, hallanarkoja peltoja, jotka tuskin ollenkaan viettivät järveen päin, ja juuri sen tähden miehellä ja paikalla olikin nimenä Matalamaa.

Saaren niitty oli korea kesäpuvussa. Kuin tuuli siellä puhalteli keveästi ja lauhkeasti ja käänteli vatukkapensasten lehdistä nurean puolen näkyviin, taivutti ruohot ja kukat varovasti alas, silloin loisti niitty kaikilta mahdollisilta vihreän vivahtuksilta. Ylhäällä mäen harjalla, jossa ruoho oli lyhyttä, kasvoi neilikoita, käenkukkia, päivänkukkia ja kissankelloja. Keskipalkoilla ojenteli apilas vaaleanpunaisia pallojansa ja alimpana, ennen kuin sara, ruoko ja kahila alkoivat, levitteli koiranputki komeita valkokinoksiaan, joiden ympärillä kihisi miljoonittain polttiaisia ja itikoita.

Nyt annettiin viikatteet ja haravat väelle ja vastatuuleen niitettiin niitty, ja niitettiinkin aika vauhdilla, niin että leivopari tuolla ylhäällä, niityn korkeammassa paikassa, menetti viisi polkastansa. Jänis, joka oli täällä jään lähdöstä asti vankina viettänyt ikävää ja yksinäistä poikamiehen elämää, menetti henkensä, ja sinisorsa, joka juuri oli muninut yhdeksännen munansa yksinkertaiseen pesään mätästen ja sarain väliin ja uneksi jo näkevänsä pörröisiä, keltaisia poikasia, sen sijaan nyt surukseen sai katsella, miten koko toivo meni myttyyn.

Kuin niitty iltapäivällä oli niitettynä, tarjottiin sekakuppeja miesväelle, jota vastoin naiset saivat juomansa seoittamatta. Ja sitte vähän levähdettiin ennen, kuin illempana ruvettäisiin kokoamaan heiniä rukoihin. Saari muuttui ihan äänettömän hiljaiseksi. Ainoastaan väsymätön emäntä puuhaili omissa toimissaan veneen luona. Isäntä oli laskeutunut vanhan ja harvan, ylhäältä leveän ja alhaalta kapean ladon varjoon ja näytti nukkuneen sikeään uneen. Mutta ladossa istuivat Matti ja Liisa, kiihkeästi kuiskaellen. Liisa näytti hyvin alakuloiselta, nyppi esiliinaansa ja pureksi heinän kortta.

— Minä puhelen isäsi kanssa, sanoi Matti. Äitisi ei suurestikaan vastusta naimista — mutta isäsi. Älä ole pahoillasi; minä sen kyllä selvittelen. Minun viulunsoittoni ja iloinen mieleni ne enemmän suututtavat häntä, ja sitte lisänä on vielä tämä riita kalavedestä, mutta sen hän saa kaikki tyyni, en minä pidä siitä lukua. Minä puhelen hänen kanssansa ja ehkäpä hän — — Hiljaa, tuolla on joku ulkona, ja Matti katsoi korkean kynnyksen ylitse, mutta oli samalla pukata vanhusta, joka oli kuullut koko keskustelun ja juuri nyt aikoi yhtyä puheluun.

— Ehkä, sanoi Kannuksen isäntä äkäisesti, kyllä kai, jos viet tytön kuivin jaloin tästä saaresta kotiisi.

Liisa sävähti punaiseksi kuin mansikka ja Matti suuttui, ja siten päättyi se kosinta.

Illalla Matti ei ruvennut soittamaan; päivä, joka alkoi niin iloisesti, päättyi yleiseen nyreyteen. Heinät korjattiin ja kesä kului, eikä Matin ja Liisan avioaikeista puhuttu enää sanaakaan koko syksynä eikä talvena.

* * * * *

Ylikannuksen isäntä istui eräänä syysaamuna tuvassaan. Hän oli äkeissään. Tytöistä, niistä nyt ei ollut niin mihinkään; miksi hänellä ei ollut yhtään poikaa. Poikaa, joka voisi auttaa häntä, olla avuksi, missä tarvittiin. Nyt hänen täytyi itsensä käydä tutkimassa kaikkia sopukoita, ja kuitenkin turmeltui minkä mitäkin. Muristessaan ja nurkuessaan pani hän piippuunsa, meni uunin luo ja otti paljain sormin hehkuvan hiilen, sytyttääkseen piippuunsa. Samassa aukeni ovi ja herrasmies, silmälasit nenällä, pyssy olalla, koiria kintereillä ja kaksi tuntematonta henkilöä jäljissä, astui tupaan. Isännältä unhottui hiili kouraan, kunnes se polttamalla muistutti siinä olevansa ja hän äkäisesti viskasi sen pois, katsoi vieraita ja alkoi etsiä toista hiiltä.

— Hyvää päivää, isäntä.

— Päivää, päivää.

Sitte oltiin kohteliaasti hetkinen vaiti.

— Raitis ilma tänään ja paljo jäniksen jälkiä haassa tässä tuvan takana.

— Onpa niitä joutavia, vastasi isäntä jurosti ja imeskeläi voimakkaasti piippuun: hänestä ei ollut mieltä myöten syrjäisten juoksenteleminen hänen mäilläään ja pelloillaan.

— Teillä on metsää tuolla alhaalla notkossa; mäntymetsää hiekkamaassa.

— Sen kyllä tiedän.

— Nimeni on Veikkolin, sanotaan insinööriksi; tulin tänne kuulemaan, enkö saisi ostaa sitä.

— Metsääkö?

— Niin metsää.

— Ostaako sitä?

— Niin, minä tahtoisin ostaa sen.

— Mitä te sillä teette?

— Lankkuja ja lautoja minä siitä teen.

Nyt tuli emäntä sisään.

— No hyvänen aika, etkö sinä pyydä herraa istumaan ja vieraita myöskin; olkaa hyvä, astukaa peremmäksi.

Ja esiliinallaan sipasi ystävällinen vanhus kiireimmiten penkkejä ja pöytää.

— Olkaa hyvä, käykää istumaan. Minä toimitan vieraille kahvia.

Viimein käytiin istumaan ja siinä alkoi metsänkaupan hieronta, joka kesti senkin seitsemän aikaa, ennen kuin isännän väitökset, vastaehdotukset, hinnan arvelut ja muut mutkat oli selvitetty. Ainoastaan insinööri ja Kannuksen isäntä puhuivat, toiset kuuntelivat ääneti, polttelivat ja olivat vaiti. Hämärissä nousi metsän ostaja.

— No, onko kaikki nyt selvillä? kysyi hän.

— Kaikkihan se on selvillä, vastasi isäntä vitkastellen.

— No nähkääs, tässä on minulla välikirja, se on valmiiksi kirjoitettu edeltä päin, pistämme siihen vain hinnat, sitte luette sen läpi ja kirjoitatte nimenne alle — tähän näettekös... Miehet, nämä tässä, todistavat ja...

Mutta nyt alkoi Kannuksen Erkki asian uudestaan ihan alusta asti, ja siitä tuli taas pitkä keskustelu, jota insinööri johti sekä kärsivällisesti että viekkaasti. Jo oli pilkko pimeä ennen, kuin Kannuksen isäntä oli taipunut pistämään merkkinsä, variksen varpaan, paperille ja insinöörin apulaiset sen todistaneet.

Kuin se oli tehty, oli isäntä myönyt jok'ainoan tikun metsästään ja sitä paitsi ostajalle oikeuden uittaa tukkinsa laakson puroa myöten sekä oikoa ja syventää puroa, missä tarvittiin.

Metsän ostaja, päästyään tuvasta miehineen ja koirineen vähän matkan päähän tielle, tämä omatekoinen insinööri, oikea ja tottunut kauppojen tekijä, veti syvään henkeä.

— Olipa se aika sitkeä ryökäle, mutta pettyi hän kuitenkin! riemuitsi hän.

Ja nauraa hihittäen koko seura kiireesti poistui samaa tietä, kuin oli tullutkin.

* * * * *

Liikettä ja melskettä tuli metsään koko talveksi, joulusta pääsiäiseen asti; siellä hakattiin ja sahattiin, siellä roiski ja paukkui aamusta iltaan. Pari sataa miestä hevosineen ja hirsikelkkoineen liikkui kuin muurahaiset keoissaan, ja kiirettä siinä oli, kuin olisi miesten sormia polttanut. Teiri ja pyy karkoitettiin uusiin tuntemattomiin seutuihin, jänis sai matkapassin, hohkanärhi jäi kodittomaksi. Pahin työ alkoi kuitenkin vasta sitte, kuin oli saatava tukit pois metsästä. Täytyi päästä siitäkin, jossa ei milloinkaan tietä ollut eikä voinut olla. Ihmiset ja hevoset upposivat vatsaansa ja vyötäisiään myöten lumeen, kompuroivat jälleen ylös, hikosivat ja väsyivät, väsyivät ja hikosivat niin, että ruumis höyrysi kuin saunavasta kylmässä; mutta eteen päin sentään aina päästiin. Maaliskuussa ladottiin karsitut ja merkityt pölkyt virstan pituisiin, viidentoista ja kahdenkymmenen jalan korkuisiin kasoihin pitkin puroa, joka juoksi Kannuksen järvestä, niin että jää painui pohjaan. Ja sitte tuli kevät ja lumi sulii ja kinokset alenivat ja järvi paisui yli äyrästensä, ja silloin tuli vielä sitäkin tulisempi kiire. Tukkipakat oli tulvaveden avulla uitettavat puron jäätikköä myöten monta virstaa, pieneen jokeen ja sitä myöten pari peninkulmaa Saimaasen. Sen täytyi tapahtua muutamissa viikoissa; sillä, kuin jäätikkö ehti sulaa kevätauringon paisteesta ja hankautumisesta, sitte oli kuljetus kerrassaan lopussa täksi kevääksi. Kaikki, kuin oli talvella hakattu, tukkeja tuhatmäärin, täytyi ennen tuon hyvän jäätikön sulamista juuri nyt saada alas taikka jäivät ne metsään tulevaan vuoteen asti.

Nyt, jos milloinkaan, koetellaan mitä ihmisen tahto ja voima, lihakset ja jäntäreet, kärsivällisyys, sitkeys ja terveys voivat kestää. Satoja miehiä seisoo aamusta iltaan kankineen ja kekseineen pitkin puron vartta, usein polvia myöten vedessä, auttelemassa tukkeja juoksemaan.

* * * * *

Matti Matalamaa oli ollut metsänhakkuussa talvella. Hän oli työmiesten ilo ja hupi. Jos pakkanen kiristyi niin, että metsä oli huuteessa, hiljaa kuin ruumis kääreissään, jos lumimyrsky ryski mäntyjen latvoissa, jos kevätsade kasteli lammasnahkaturkin likomärjäksi, tähtikirkkaana aamuna ja ruusuhoitoisena iltana, aina oli Matti yhtä iloinen. Hän leikin laskulla karkoitti suuttumukset ja vihat. Hänellä oli hyvä sana, iloinen puhe aina valmiina, ja se oli kuin lämmintä öljyä narisevain ratasten hampaihin. Pyhään ja juhlien tullessa hän vain synkkeni. Sillä kaikki nuoret kokoutuivat silloin Kannuksen taloon ja hyvittelivät Liisaa, jota hän ei taitanut tehdä.

Ensi viikkona tapahtui uitto hyvästi, kuin tulvavettä oli kohtuullisen paljo, sillä alempana oli puro suora ja riittävän syväkin. Mutta kuin päästiin kasoille, jotka olivat lähimpänä Kannuksen järveä, siellä oli pahempi. Puro koukerteli kuin juopunut, ja pikku koski myöskin häiritsti kuljetusta. Tukit tarttuivat siihen päittäin ja antoivat paljon tekemistä miehille.

— Kuulkaas nyt, sanoi insinööri. Me ammumme pois tuon kirotun kosken, niin pääsemme siitä kiusasta. Eikö siinä ole mitään rakoa kalliossa?

Oli siinä. Insinööri etsi taskustansa pari dynamiitti-panosta, ja ne sovitettiin varovasti rakoon.

— Pitäkää varanne nyt! pois tieltä! kuului pitkin koko riviä.

Puh! puh! ja kallio hajosi; kosken päälle pieneksi lammikoksi kokoutunut vesi syöksyi alas koko voimalla ja huuhtoi pois kaikki, kallionlohkareet, tukit ja jäänsohjun, repi suuret kappaleet maata ja syöksyi kuin raivoisa peto täyttä vauhtia alas laaksoon.

— Pitäkää varanne! kuului varoitus miehestä mieheen. Yhden miehen kuitenkin tapasi syöksyvä vesi ja musersi tukkien väliin. Pikku purosta oli tullut viidentoista, kahdenkymmenen jalan levyinen koski, joka veti mukaansa kaikki, mitä vain sai käsiinsä. Matti ja insinööri olivat pelastuneet kiipeämällä suurelle kivelle; sieltä Matti kummastukseksen näki puroportaansa, kaivonsa, talaansa tulla tanssivan alas kuohuvilla mutaisilla aalloilla. Siellä tuli hänen ainoa lehmänsäkin kovasti ammuksen likaisen keltaisessa virrassa.

— Järvi on murtanut sulkunsa, sanoi hän kauhusta kalveten. Vesi on murtautunut hiekkamaan läpi. Jumala meitä armahtakoon, herra insinööri.

— Eihän virta toki tänne asti nousse, sanoi insinööri vakavasti. Halloo, miehet! pitäkää varanne! Vesi nousee, huutakaa edelleen pitkin laaksoa!

Ja virta paisui paisumistaan; se vei mukaansa laitureja, nuottatalaita ja veneitä.

— Tuossa on Kannuksen isännän vene, sanoi Matti ja lisäsi kohta peloissaan: Siinä on Liisan vihreä huivi ja isännän turkki.

Samassa vene kaatui ja hävisi.

— Herra armahda, tässä on tapahtunut pahempikin onnettomuus! sanoi Matti hätäisesti.

Taas uiskenteli tuttuja esineitä ohitse, katiskoita, venetalaita ja siltoja, joita hän lapsuudestaan asti oli nähnyt pitkin järven rantoja, kaikki ne särkyneinä kulkivat virran mukaan. Parin tunnin kuluttua oli pahin tulva ohitse; koskesta tuli joki, joesta rauhallinen puro, joka porisi leveään hiekkaurroksen pohjassa.

Insinööri ja Matti laskeutuivat alas kiveltään ja astuivat Matin kotiin. Molemmat he olivat alla päin. Insinööri pelkäsi puron haudanneen tukit mutaan ja hiekkaan ja Matti oli levoton Liisan tähden. Vaikka hän oli läpimärkä, aikoi hän sentään lähteä Kannuksen kylään tiedustamaan, minkä tähden hän oli nähnyt Liisan huivin veneessä. Kuu oli alullaan, lähellä taivaan rantaa, sirpin muotoisena ja levitti salaperäistä valoa metsään. Otava loisti himmeästi vaaleansiniseltä pohjalta ja vettä tippui raskaina pisaroina ikään kuin kyynelinä maahan. Matti ei päässyt loitommaksi kuin purolle. Maa oli vetinen, porraspuut poissa. Raskaalla mielellä täytyi hänen palata kotiinsa.

* * * * *

Kannuksen talossa oli väki aikaisin päässyt aamiaiselta ja lähtenyt työhön, emäntä maitoaittaansa. Kannuksen Erkki yksin istui tyytymättömänä pöydän päässä tuvassaan. Tuo metsänkauppa oli tehnyt hänet kymmenen vuotta vanhemmaksi. Kyllä hän oli saanut, mitä oli saatavakin. Kultakolikot olivat sukassa elokapassa, ja kappa kätkeyty aittaansa jyvien alle — mutta jos hän olisi malttanut, olisi hän voinut saada paljon enemmän puistaan, se nyt oli ihan varma. Ja rahat sitte. Ajattelehan, jos joku saisi

selon hänen piilopaikastaan. Ja lisäksi hänellä vielä oli niin paljon tekemistä. Kevät oli tullut niin odottamattoman pian. Pellot olivat paljaina. Oras jo viherti. Lepän ja koivun silmikot paisuivat. Raidan norkot alkoivat näyttää kuluneilta ja pörhöisiltä. Harakka, joka, kuten kansa uskoo, alkaa rakentaa pesänsä uudenvuoden päivänä, oli lähtenyt häämatkalle. Leivo oli palannut. Kaikki irtain väki oli saanut työtä metsän hakkuussa ja isännän täytyi itsensä nyt yhden rengin kanssa tehdä kaikki kevätajot. Työ ei ollut niinkään helppoa sellaiselle, jolla ei enää ollut tapana itse mitään toimitella. Tänäpäin oli järvi jo puhdas pahimmasta jäänsohjusta, nyt hänen piti lähteä Liisan kanssa Heinäluodolle haravoimaan menneenvuotista kuloa, joka muuten mädätti niittyä eikä päästänyt ruohoa orastamaan. Liisa souti ja ukko piti perää, tyytymättömästi katsellen ympärilleen. Yht'äkkiä hänen häijyt kasvonsa vetäytyivät hymyyn, ja viitaten piipullaan porraspuihin päin, jotka olivat järvestä lähtevän puron poikki, sanoi hän:

— Hänpä on viisas, tuo Matalamaa, antaa ainoan lehmänsä juoksennella routaisella maalla ja pureksia kylmää, mädännyttä heinää; lienee puute ruuaksista siinä talossa.

Hyväsydämminen Liisa katsoi säälivästi Matin punaista lehmää, joka seisoi keltaisessa sarakulokossa kaivolla, puron porraspuiden luona. Isä ja tytär laskivat tavalliseen paikkaan lepikon alle, nousivat maalle haravoineen ja vetivät venettä hiukan vain. Sitte läksivät he saaren alavaan osaan ja alkoivat haravoida veden sinne nostamia kaisloja kokoon. Tuntikausia he työskentelivät, vaihtamatta sanaakaan.

— Mikä kummahan se noin suhisee? sanoi vanhus, katsahtaen ympärilleen.

— Lienevät muuttolintuja.

— Jos ne on muuttolintuja, niin kyllä niitä sitte on tänä kevänä.

Ja ukko katsahti ylös, mutta ei mitään muuttolintuja näkynyt.

— Mutta tuo suhina yhä kovenee, mikähän se lienee?

— Tuulee ehkä metsässä.

— Sinä puhut ihan sen mukaan, kuin sinulla on ymmärrystä.

Yht'äkkiä ukko hypähti säikähtäen; hän hieroi silmiään moneen kertaan, näytti ihan sekautuvan, rykäsi hämillään pari kertaa ja voimatta enää hillitä itseään huudahti hämmästyksensä.

— Isä, mikä sinulla on, oletko kipeä? mitä Herran nimessä sinulle on tapahtunut? hätäili Liisa.

Ukko ojensi vapisevan kätensä Matti Matalamaan kotia kohti.

— Katso tuonne, tuonne, tuonne!

Liisa varjosti kädellään silmiänsä ja katsoi tarkkaan, hievahtamatta.

— En minä näe mitään; sinä olet kipeä, isä, ihanhan sinun kasvosi ovat harmaat.

— Etkö näe, no, etkö nyt näe. Missä on järvi?

— Järvikö! Herranen aika, niin järvi.

Ja tyttö näytti yhtä peljästyneeltä, kuin äsken vanhus.

Missä järvi äsken vielä kuvasteli taivaan pilviä, välkkyi auringon paisteessa ja värähteli tuulessa, siellä nyt näkyi likainen lakeus vihreän keltaisten leväin ja vihreän liman peitossa. Se liikahteli, porisi ja pulisi, kuin olisi tuo inhottava moska ruvennut happanemaan. Siellä täällä joku välkkyvä hauki ponnistihe ylös ilmaan, mutta putosi takaisin liejuun. Vesi oli poissa niin pitkältä, kuin nähdä voi. Isä ja tytär seisoivat ääneti ja hämmästyksissään odottamattomasta luonnon ilmiöstä.

— Nyt on maailman loppu, sanoi vanhus vapisevin leuoin; merkkejä tapahtuu auringossa ja kuussa, maa katoaa ja tuomion pasuuna pauhaa.

Minuutti toisensa perästä kului kauhuisessa odotuksessa.

— Lähdetään kotiin. He palasivat veneen luo; se oli poissa, aleneva vesi oli vienyt sen mukanaan. Järven tuolla puolen, joka nyt oli tuskin kolmatta osaa entisestään, näkyi koti muuttumatta, vahingoittumatta.

Yht'äkkiä Liisa purskahti nauramaan. Ja hän nauroi, nauroi niin hillittömän iloisesti. Ukko oli sekä äkeissään että peloissaan, hän kiroili ja kyseli, kyseli ja kiroili: mitä Herran nimessä sinä naurat? oletko hulluna, mitä sinä naurat?

— Matti! Matti! sanoi tyttö, ollen läkähtyä nauruunsa.

— Matti! ja ukko kiukustui vielä enemmän.

— Muistatko, sanoi Liisa viimein, hilliten nauruansa, mitä lupasit täällä, juuri tässä saarella viime kesänä?

— En, mitä sitte? Mitä minä olisin luvannut?

— Niin, sinä lupasit — ja hän nauroi taas — sinä lupasit, että jos Matti vie minut kuivin jaloin pois tästä Heinäluodosta, niin hän saa minut — saa minut vaimokseen, sanoi Liisa hihittäen, ja nyt —

— Mitä nyt?

— Nyt tulee hän ja vie minut kuivin jaloin täältä; hän se varmaan on — —

— Lorua, ei hän jaksa juoda tätä järveä, vaikka onkin suurisuinen, ja jos hän on sen tehnyt, niin kyllä se tulee hänelle kalliiksi. Hän saa maksaa sen, vastata siitä keräjissä.

— Mitä hänen pitää maksaa, etkö näe, että omanhan puolensa järveä hän on kuivannut, ja sen hän toki saanee tehdä.

— Vai niin, sinä rupeat häntä puolustamaan; ja kuin vaara nyt näytti olevan ohitse, päästi ukko kauan kyteneen vihansa ja häijyytensä tulvimaan yli kaikkein rajojen, kiroili ja vannoi ennen heittävänsä Liisan järveen kuin antavansa häntä sellaiselle.

Ainakin tuntikauden pauhasi hän ja mellasteli. Mutta nälkä, jano ja vilu hänet sentään vähitellen masensivat. Hän alkoi käsittää, että he luultavasti saisivat oleksia saarella koko yönkin. Sillä veneet, ne olivat menneet sitä tietänsä. Isä ja tytär laskeutuivat takaisin saarelle, asettuivat latoon ja koettivat suojella itseään yökylmältä levittelemällä päällensä talvisten heinäin rippeitä. Kova oli Liisan maata ja kylmä myöskin; mutta hän oli onnellinen ja tunsi sydämessään lämpöä, hän toivoi taas. Ja luottavasti katseli hän pitkin yötä huonon katon lävitse tähtiä, jotka komeasti säteilevinä kiiluivat himmeältä taivaankannelta.

* * * * *

Matti oli laskeutunut tilalleen levottomana ja murheissaan; mutta luonto vaati velkaansa: kymmenen tuntia työskenneltä ulkona makaa pahakin omatunto hyvän unta. Hän ei herännyt ennen, kuin aurinko pilkisti sisään ikkunasta, hän heräsi vasta äitinsä valitukseen Punikin häviöstä. Hän haukotteli, meni ulos ja näki ihmeekseen, että järvi oli supistunut niin, että siitä nyt näkyi vain kaksi kirkasta välkkyvää peiliä Heinäluodon kummallakin puolen. Uteliaasti astuskeli hän pitkin alavia peltojansa ja tapasi pari västäräkkiä, jotka purstoansa viiputellen sievillä tanssiaskeleilla kävelivät vakojen harjoilla. Ohoh, ystävät, olettepa, aikaisia tänä vuonna, ajatteli Matti. Sitte hän saapui niitylleen; kirvinen lensi hänen edellään lyhyissä kaarissa mättäältä toiselle. Nyt vasta Matti ilokseen huomasi, miten koko seutu oli muuttunut hänen onnekseen. Matala puoli järvestä oli kuivana. Hänen vetiset niittyensä ja märjät peltonsa olivat parantuneet ja hänen niittyjensä ala oli tullut monta kertaa suuremmaksi; nyt hän voi pitää yhtä monta lehmää kuin itse Kannuksen isäntäkin. Siinä seisoessaan ja arvaillessaan, mitähän vanha Erkki sanoisi kosinnasta näissä uusissa oloissa, kuuli hän nimeänsä etäältä huudettavan; se kuului kuin kaiku jostakin kallioseinästä. Hän kuunteli tarkkaan; ääni tuli Heinäluodosta. Niin, siellähän seisoi kaksi henkeä rannalla. Tottunut kun oli katselemaan pitkäin matkojen päästä, huomasi hänen tarkka silmänsä heti, että ne olivat Liisa ja hänen isänsä. Mutta millä keinoin hän voi päästä tuonne ylitse? Niitty vielä kantoi jalkamiestä, mutta järven pohja? Ei, sen hän kyllä tunsi siitä asti, kuin hän poikana tyhjenteli sorsain pesiä ja tappoi tiiran poikasia, se oli pohjaton. Ei hän kuitenkaan ollut neuvoton, hän palasi pihaan, otti kaksi paria suksia, tuli takaisin ja hiihteli mutaa myöten saareen. Se oli raskasta työtä; jo ennen, kuin pääsi puolitiehen, juoksi hiki juoksemalla otsasta. Hänen ympärillään kihisi ja pyrisi mudassa limaisia matoja ja inhottavia pikku matelevaisia, pyöriäisiä ja vesilukkeja. Pari ankeriasta suikerteli vatsallaan, muutamia puolikuolleita kaloja kiilsi päiväpaisteessa. Ahvenruoho makasi pitkinä säikeinä maassa ja ilkeä mädänneiden kasvien löyhkä saastutti ilmaa. Kuin hän pääsi noin kymmenen sylen päähän rannasta, ei Kannuksen Erkki enää malttanut hillitä kiukkuunsa; tulvimalla tuli Matille haukkumisia ja uhkauksia. Matti ensin vain hymyili eikä ollut millänsäkään; mutta kuin vanhus yhä enemmän kiihtyi, niin viimein hänkin vihastui ja huusi hänelle:

— Vai niin, eikö vielä riitä tämä olo saarella; no, minusta nähden en minä pidä teistä lukua. Kyllä minä menen pois samaa tietä, ja odottakaa vain, kunnes Kannuksen emäntä ehtii noutaa veneen lähimmästä järvestä, pelastaakseen teitä; ette te oravien tavalla purjehdikaan järven poikki paljailta kaarnapalasilta.

Matti kääntyi äkäisesti pois. Mutta silloin alkoi Liisa itkeä ja Erkki pyydellä, vaikka se ei näyttäneykään olevan hänelle mieluista.

— No olkoon menneeksi. Minä autan teitä, mutta ainoastaan sillä ehdolla, että saan tytön — — — Johan te sitä paitsi sen lupasittekin kerran; jos vien kuivin jaloin tytön kotiini, niin — — —

Kannuksen Erkki oli kiukkuinen kuin kyykäärme; mutta mikäpä siinä auttoi, hän pureksi hampaitaan ja kiroili, mutta suostua hänen sittenkin täytyi rauhan ehtoihin. Päästäkseen kerrassaan kaikista vanhuksen estelemisistä vei Matti kuitenkin ensin tytön manterelle, että kaikki tosiaan näkisivät hänen täyttäneen ukon ehdot.

Kuin kurmitsa kuukauden päästä huolissaan ja valitellen käveli pitkin Kannusjärven entistä rantaa ja turhaan etsi vanhoja pesäpaikkojaan tai sopivaa muuta mätästä pesän sijaksi; kuin sorsa laverteli puolisolleen, että olipa järvi tullut liian pieneksi, ja kuin tavi arveli järven jäännöstä liian syväksi ja mietiskeli, mihinkähän he nyt asettuisivat, silloin Liisa ja Matti kyllä tiesivät mihin rakensivat pesänsä koko elinajaksi.

ILMAN ÄIDINKIELTÄ.

Me läksimme Uuraan laiturista pienellä höyryveneellä, jolla oli saaristoveneillemme perin sopimaton nimi Figaro. Se näet ei ollut sukkela eikä siisti, ei komea eikä iloinen. Päin vastoin; se oli koliseva, likaisenlainen vene, suurisuinen kuin Joukahainen Kalevalassa; ja kuitenkin se kolistenkin ja kaikenlaista ääntä pitäen kulki rasvatyyntä pintaa kiusallisen hitaasti.

Oli hyvin kuuma elokuun päivä; eikä siinä kyllin, että taivas oli päällämme teräksestä taotun kupukaton kaltaisena, että aurinko paahtoi niin, että silmät säkenöivät; höyrypannukin vielä teki oleskelun kannella, jossa ei ollut mitään päiväkatosta, tuskalliseksi minulle ja ainoalle matkakumppanilleni, matkaajalle, jonka kansallisuus oli tietämätön. Hetkisen ajattelin turvautua kuumuutta pakoon kajuuttaan, mutta siellä oli vieläkin pahempi. Siellä kärpäset pitivät mässäystänsä suuren, terassinisen häijynelkisen kumppanin johdolla ja säälimättä karkoittivat sieltä ulos kaikki muut olennot.

Ainoana mahdollisena huvituksena laivassa oli tukku likautuneita suomalaisia sanomalehtiä, joita koetin sikurikahvia juodessani silmällä rautaköysien varjossa. "Kolmas päivä heinäkuussa." Mutta sehän oli merkillinen päivä näillä vesillä. Tänä 99 vuotta sitte murtautui Kustaa III juuri tässä, jossa nyt kulkea kuhnutimme eteen päin, amiraali Tshitshagovin laivapiirin lävitse, joka oli Koiviston ja Krysserortin välillä. Tuolla, köyden pituuden päässä noista punaisista luodoista, niiden siimespuolella lepäilivät Amfion ja Esplandian voimattomina odotellen. Luonnon oikku — 14-päiväinen tyyni — oli saanut suuren valtiollisen ajatuksen raukenemaan, rohkeasti tehdyn sotasuunnitelman menemään myttyyn. Minä koetin paikkaa katsellen mielikuvituksessani ajatella "Viipurin kujajuoksua", veristä taistelua sellaisena, kuin kreivi Oxenstjerna sitä kuvaa pöyhkeällä, akatemiallisella, Virgiliuksen omaisella kielellä, mutta sain kokea samaa, kuin luultavasti moni muu ennen minua: että todellisuus ja paikkain tarkastelemiset estävät mielikuvituksen vapaata toimintaa. Minä muistin ainoastaan suuren korulauseen: "kalliot, joihin laivat olivat tarttuneet, peittyivät niiden jäännöksistä ja tärisivät niiden jyrinästä", kuin minut yht'äkkiä herätti mietteistäni kiroilu: "blitz tausend donnerwetter, tshort", ja ylhäältä ripasohvalta syöksyi aika vauhtia matkakumppanini, joka äsken oli niin sävyisesti ja hiljaa maannut siellä suuren, likaisenharmaan pellava-sateenvarjon alla. Siinä seisoi edessäni keski-ikäinen mies, niska lyhyt, hartiat leveät, runko raskas ja jalat lyhyet. Hänen kasvonsa olivat hyvin kuumat, ja toivottoman vihaisesti hän milloin pontevasti niisti nenäänsä, milloin pyyhki hikeä pyöreältä, paljaalta otsaltaan. "Die verdammten Fliegen" [kirotut kärpäset] sanoi hän, ikään kuin anteeksi pyytäen, ja teki nykerön saksalais-kumarruksen.

Meillä oli koko päivä vietettävä ilman muuta seuraa ja sen tähden katsoimme kohteliaasti toinen toistamme. Se mies muuten näytti jotenkin vanhettuneelta. *Tempi passati* [ollut ja mennyt] loisti hänen väljän liinanuttunsa ompeleista ja ryppyisistä housuistaan, *tempi passati* hänen punaisesta, paisuneesta, huonosti ajellusta muodostaan. Minä olin nähnyt nuo kasvot ennen siistimpinä, parempikaavaisina, puhtaampivärisinä; mutta milloin ja missä? Minä aloin tarkastella muistini romukomeroita, minä etsiskelin lapsuuteni aikaisten, puoleksi unhottuneiden ja hälvenneiden kuvien syvimmistäkin kerroksista; mutta turhaan. Minä astuin konehuoneen ohitse, jonka mustasta syvyydestä kuohui kuumia höyryjä, pilaantuneen öljyn ja kivihiilten katkua, kuin Islannin mutaa syöksyvistä tulivuorista, menin kapteenin luo saamaan häneltä tietoja matkakumppanistani. Turhaan. Paluumatkalla astuin suuren, kuluneen kapusäkin ohitse, joka oli päällystetty koin syömällä hylkeen nahalla. Kapusäkin nimilevyssä oli nimi: F. v. Dravershausen Kaporien. — Niin, hän se tosiaan olikin. Fritz Nikolajevitsh von Dravershausen Kaporien. Oh, miten hän oli muuttunut. Hän, joka ennen oli

vallan avomielinen, joka järkkymättömän tyyneästi puhui Viipurin murrettansa, hänessä oli nyt jotakin arkamaista; hän näytti ikään kuin pyytävän anteeksi, ikään kuin anovan sääliä ja säästämistä; maailma oli pidellyt häntä kovasti. Fritz, hullunkurinen poika, sekamelskaaja, monista koulu- ja kymnaasikumppaneista se, johon voi soveltua majuri Hartinin kuolematon lause: "Osaan minä kaikkia kieliä, jospa vaan osaisin niitä puhua." Fritz näet oli tulos vuosisatoja kestäneestä suvun seoituksesta, joka oli hajoitellut kaikki tyypillisyydet, kaikki ominaisluonteen merkit ja kaikki luonnonlahjat ja taipumukset. Saksalaista, puolalaista, ruotsalaista, suomalaista ja venäläistä verta oli sekaisin hänen suonissaan. Se näkyi jo hänen nimestäänkin. Ainoastaan vanhain sivistysmaiden ja suurten maailmanvaltakuntain rajamaissa tavataan sellaisia, eri kielistä lainattuja nimiä. Kuin nimi, samoin oli hänen kielensäkin poimittu kokoon kaikista aineksista, joita puhutaan Itämeren ja Suomenlahden rannoilla. Hän oli sen sekamelskan viimeisiä edustajia, joka on "Viipurin ruotsin" nimellä ollut kuuluisa yli koko meidän maamme.

— Fritz, tunnetko sinä minua?

Fritz katsoi veristäväillä silmillään minuun, pyyhki suurella silkkisellä nenäliinallaan otsaansa ja sanoi hitaasti:

— Entschuldigen Sie. [Antakaa anteeksi.]

Minä sanoin nimeni.

— Ah no, sinäkö! Onpa siitä kauan, kuin tapasimme. No, sinä voit hyvin. Mistä tulet? Mihin sinä menet? kyseli hän, näyttämättä juuri iloitsevan yhteen sattumisesta.

Minä vastasin hänen kysymyksiinsä, ja me kävimme istumaan vierekkäin, kääntelimme Fritzin päivänvarjoa kohti aurinkoa ja höyrypannaa, saadaksemme suojaa kuumuudelta, ja puhelimme vanhoista ajoista, kuten sellaisissa tiloissa on tavallista. Me luettelimme lapsuutemme tuttavat ja muistelimme hupaisia tapauksia niiltä ajoilta. Kaksikymmentä, viisikolmatta vuotta sitte olimme tavanneet toisiamme eversti M:n, maanomistajain K:n ja B:n luona; viisikolmatta, kolmekymmentä vuotta sitte olimme kalastelleet, purjehtineet, leikkineet papukkaa ja olleet linnasilla; lyhyesti sanoen: meillä oli yhteisiä muistoja nuoruuden ja lapsuuden ajalta. Fritz vähitellen sulii, tuli puheliaammaksi ja alkoi kertoa vaiheitaan. Hän puhui saksaa, ääntäen omituisesti venäläisten tapaan ja pitäen tuskaisen tarkkaa vaaria kaikista kohteliaisuusanoista. Hänen äänensä oli heikko ja ohut, ja alkoipa hän lauseensa miten alhaalta hyvänsä, niin päättyi se aina ylös kimakimpiin ääniin. Kun hän seoitti puheensa aina jonkun sanan ruotsia, huomaustin minä, että hän ei vielä ollut unhottanut sitä kieltä. Hän punastui ja vastasi huoaten:

— Paha kyllä, paha kyllä!

— Minkä tähden paha kyllä. "Miten monta kieltä osaat, niin monen miehen arvoinen olet", sanoo sananlasku.

— Es ist nicht wahr, das ist eine Lüge [Se ei ole totta, se on vale], vastasi hän niin kiivaasti, että ääni heti muuttui; ja kimakimmalla falsetti-äänellä sanoi hän vielä kerran tavoitellen:

— Da-da-da; es ist nicht wahr.

Ja nyt alkoi hän sekasotkullaan selitellä mielipiteitään kielten taidosta. Hänen puheessaan oli yhtä vähä mitään omituista luonnetta kuin hänen olennessaankaan. Siinä ei ollut ivaa, ei leikillisyyttä, ei lämpöä; se oli kylmää, hajallista puhetta, jossa ei ollut mitään todistusvoimaa eikä merkitystä, vaikka hän nyt puheli asiasta, joka oli kauan kiusannut ja pahoittanut häntä. Mitä hän puhui, voitaisiin lyhyesti sovittaa kokoon seuraavalla tavalla.

Opitaan ainoastaan *yksi* kieli. Mitään muita ei osata. Silloinkin, kuin niitä osataan perin pohjin kieliopillisesti, käytetään niitä puheessaan samoin, kuin pyöreä esine liikkuu nelikulmaisessa kolossa; sielun liiketten eläväksi ilmaukseksi ne eivät koskaan tule. Ja se yksikin kieli, joka opitaan, sekin täytyy oppia lapsuudessa, muuten ei koskaan opita sen hienointa tuoksua, sen paraita, kauneimpia vivahduksia; määrätä kansakunnalle kaksi kieltä oli mahdoton järjettömyys. Hän, jos kukaan, tiesi sen omasta kokemuksesta; hän, jos kukaan, oli saanut kärsiä siitä, että hänellä ei ollut äidinkieltä. Kaikki hänen toiveensa olivat rauenneet, onnettomuudet olivat häntä runnelleet, ja kaikki joutui yhdestä ainoasta syystä; kaikkeen oli se kielen puute yksinään syynä.

Fritzin suku oli alkuaan kotoisin Itämeren maakunnista. Ja Ruotsin vallan aikana kuului se Tallinnan mainioihin Schvarzkopfeihin, joka veljeskunta vieläkin on olemassa. 17:llä vuosisadalla oli eräs Dravershausen, Andrei Ivanovitsh, kirjoittanut, kuten tapana oli, itsensä kauppiaksi Lappeenrantaan, vaikka ei koskaan siellä oleskellut, päästäkseen siten vain suorittamasta minkä mitäkin kunnallismaksuja kotipaikassaan Pietarissa.

Jo lapsena oli Fritz saanut jotenkin häijyiltä haltialta kummin lahjaksi Viipurin kolme kieltä, suomen, saksan ja venäjän; ja tämän tietotaakan lisäksi sai hän sittemmin oppia vielä ruotsiakin. Hänen ollessaan 10 tai 13 vuoden ijässä täydennettiin tuota Babelin kielten seoitusta vielä ranskalaisen kotiopettajattaren avulla. Sekamelska hänen aivoissaan oli nyt täydellinen ja tuli vuosi vuodelta yhä pahemmaksi kunnollisen kielioopin luvun puutteessa, siihen aikaan kun luettiin melkein ainoastaan latinan lauseoppia. Uusien sanain tarve näet kasvoi, mitä enemmän hän kehittyi, ja niitä hän otti mistä paraiten soveltui, siitä kielellisestä erämaasta, joka oli hänen käytettävänä; ja kun hän, kadotettuaan aikaisin vanhempansa, enimmäkseen oleskeli sukulaistensa luona Viipurissa, oli se erämaa kylläkin suuri.

— Eine Lüge ist es. Tiedättekö, miten vaikea minun on ollut opetella sitä huonoa saksaa, kuin nyt osaan? Siinä on minulla ollut monen vuoden työ ja vaiva. Minun on täytynyt vanhana miehenä tehdä uudestaan lapsen työ. Tiedätkö, mitä minä olen kokenut, päästäkseni kouluun ja päästäkseni sieltä pois? Ja tiedätkö, mitä kaikkea minä sain koulussa kärsiä kieleni tähden? Minä olin kuin sadun valkea korppi, kuin punainen kyyhky; kaikki katselivat ja ällistelivät minua.

— Niin no, pojat ovat aina julmat. Ei maksa vaivaa surra sitä asiaa, ei ollenkaan.

— Entä naiset sitte, luuletko niiden olleen rakastettavimmat minua kohtaan?

Minä en voinut olla hymyilemättä; muistin kyllä hänen vastoinkäymisensä nuoruuden ijässä.

— Muistatko Mari H:ta ... häntä, joka sitte meni sille venäläiselle asiamiehelle? Hän on tehnyt elämäni katkeraksi, saatat kyllä uskoa.

— No, miten se sitte oli?

— Mitenkö oli?

Ja hän kertoi seuraavan tapauksen.

Esittää hänen kertomustansa hänen omilla sanoillaan ja hänen kielellään olisi minulle mahdotonta; sen tähden suotakoon minun itseni kertoa se niin hyvin, kuin osaan.

— Niin, muistathan ne kaksi komeaa kalliosaarta, ne Neulat ... joissa merikotkat pesivät vaivaismännyissä. Meitä oli siellä koko seura, Misha, Dasha ja Mari; niin, olitpa siellä sinäkin mukana. Me ongiskelimme mustaselkäisiä ahvenia meren puolelta ja kullankiiltäviä sorvia matalasta lahdesta. Se oli varmaankin 50-luvulla. Oh, millainen päivä, minä en sitä unhotakaan. Kvartsi kiilsi punaisessa graniitissa auringon paahteessa kuin miljoonat tähdet. Aallot loiskivat raittiisti ja vapaasti, merituuli suikerteli voimakkaasti ja pehmoisesti pitkin ruumista. Taivaan rannan rajalla oli koko metsä mastoja ja viiriä; ne näkyivät Uuraasta. — Minä pysyttelin koko ajan lähellä Maria, autoin matoa onkeen ja olin nöyrä palvelemaan kuin uskollinen villakoira. Tuli sitte ilta, komea kesäilta. Tuuli tyyntyi, aallot vierivät verkkaan, pehmoisina. Kuu nousi kuin pallo ja kylvi väkettään aalloille; siinäpä oli leveä, kultainen tie taivaan ja meidän välillämme. Sorsat lentelivät ylhäällä, kaulat suorina, rauhaisiin lahtiin. Tuli aika lähteä kotiin. Me olimme kahden kesken veneessämme ulkona merellä. Toiset olivat ehtineet hyvän matkan meistä edelle. He olivat melkein häviämäisillään keveään, sinipunervaan autereesen, joka liiteli meren päällä. Mari oli ollut niin luottavainen, niin ystävällinen, niin hellämielinen. Nyt taikka ei koskaan, ajattelin minä. Minä lakkasin soutamasta. Maria Karlovna, sanoin minä kuiskaten ja ojensin käteni. Hän antoi minulle pienen, pehmeän kypälänsä. Ah, nuoruus, nuoruus, ihana aika; mitkä suloiset tunteet meissä silloin liikkui, kuin kosketimme sellaista pientä, pehmoista ja lämmintä, ruususormista kättä! Kuu valasi hänen kasvojansa. Minä näin, että hän oli liikutettu. Hän nähtävästi odotti, että minä sanoisin hänelle jotakin; mutta minun kurkkuni oli kuin kiinni kuristettu. Veri syöksyi minulle päähän. Mitä piti minun sanoa ja millä kielellä? Hänhän puhui melkein ainoastaan ruotsia. Viimein minä sanoin: Maria Karlovna, tahtoko sinä tulla minä vaimo? Ah, lumous kerrassaan haihtui; niin kuin makaava prinsessa metsässä heräsi unelmistaan suutelosta, niin minun puheeni herätti Marian. Minä näin selvään kuun valossa, miten pilkkahymyn kajastus värähti hänen kasvoillaan. Minä vetäydyin äkisti pois ja pudotin airon järveen. Aioin kumartua sitä ottamaan...

— Niin, kyllä muistan; siitä tuli aika meteli.

— Ah, jospa olisin osannut puhua yhtä kieltä vain, mitä hyvänsä. Jospa puheeni olisi kuohunut vapaasti, esteettömästi, kuin aallot merellä. Mutta voi, ei; mitä minä tunsin syvimmällä sielussani, se oli kätkeytyneenä kuin raakku meren pohjassa. Minun suussani muuttui ylevä naurettavaksi, hieno hyväily sävyttömäksi, suuri, ylhäinen halvaksi. Voithan ajatella minun tukuuttani kahden kesken hänen kanssaan merellä veneessä, ja yksi airo vain kädessä. Meidän täytyi huutaa apua ja siihen se loppui minun rakkaustarinani.

Fritz katsoi synkästi alas eteensä.

— No niin, sanoi hän rauhallisemmin, minä olen nyt nähnyt hänet, seitsemän pientä venäläispentua ympärillensä, posket kuopallaan ja hampaat suuret. Minä olen iloinen, että kävi niin, kuin kävi, mutta 30 vuotta sitte, silloin se oli minusta raskasta. Pehmeä, valkoinen, sulava, pyöreä kuin vehnäkakku. Myönnäpä, että hän oli suloinen.

— Myönnän kyllä, ja myönnän senkin, että kova isku se oli, jonka kohtalo antoi sinulle; mutta ainoastaan runoilijain lauluissa nuoruuden rakkaudella on niin mahtava voima, että sydämmet murtuvat. Kiitos näiden herrain runoilijain itkettäville tuotteille, niistä on uusi sukupolvi karaistunut. Elämässä on paljo muuta tavoiteltavaa.

— Niin kyllä, vastasi hän kolkosti, koeta uskoa, että entisyyttä ei ole koskaan ollut olemassa, että hakattu puu on jälleen alkanut tehdä silmikoita ja kukoistaa; minä en sitä voi. Ja jos voisinkin, minä kuitenkin vakuutan sinulle, että olen mies, joka olen joutunut haaksirikkoon kaikilla merillä; ja kaikkiin onnettomuuksiini on yksistään äidinkielen puute syynä. Hän nojasi raskasta, rumakaavaista päätään käteensä ja katsoa tuijotti miettivästi eteensä; ja nyt sain kuulla hänen muita vaihteitaan.

Se oli siihen aikaan, jolloin Kotzebue ja Vossin "Louise" vielä kävivät meillä pakkokurssilla, jolloin Lessing ja Körner olivat nimellisarvossaan ja Schiller ja Göthe olivat ylenneet jumalain vertaisiksi ja par'aikaa olivat korkeimmassa arvossa. Siihen aikaan, jolloin Itä-Suomen sydän sykki jossakin Weimarin ja Lybekin välillä, jolloin me tunsimme Taka-Pommeria paremmin kuin omaa lääniamme. Siihen aikaan lähetettiin Frits yksityiskymnaasiin — Stuttgartiin. Kävi niin, kuin täytyi käydä; huono saksalainen ruoka riisti häneltä rohkeuden ja äidinkielen puute teki, että, kuin hänet viimein otettiin pois opistosta, hän oli ikäisekseen uskomattoman tietämätön asioista, joita meillä katsottiin ehdottoman tarpeellisiksi. Sitte hän tuli Viipurin kymnaasiin. Yhtä huono menestys; kieli oli vastaan, sillä kymnaasi oli muuttunut ihan ruotsalaiseksi. Sitte koetettiin Haminaa, joka siihen aikaan oli kaikkein henkisesti vaivaisten ja rampojen pelastus ja viimeinen turva. Mutta voi, ei ollut menestystä sielläkään. Kun opettaja häneltä kysyi jotakin, kääntyi koko luokka hänen alhaiseen istuinpaikkaansa päin valmiina tervehtimään vastausta naurun puuskalla; oltiinpa niinkin hävyttömiä, että, jos vastaus sattui olemaan välttävänkään kelpollinen, niin katsottiin voivansa osoittaa tyytymättömyyttensä siihen hovin riistämiseen.

— Katso minua, sanoi Fritz, tehden suuren, naurettavan viittauksen; kaksikymmentä vuotta on siitä kulunut, mutta vieläkin olen kuullut vanhoja kadettihistorioita kerrottavan, joissa minä, kuolematon Fritz hullunkurisine vastauksinani ja naurettavine sanoineni olen sankarina. Kaikki tyhmyydet, joita monet upseerinkokelaspolvet ennen minua ja minun jälkeeni keksivät, siirrettiin minulle. Katso minua, minä en ole vielä vanha, vaan kuitenkin minä olen tarina puheen hulluuden ja naurettavan kielen alalla. Minä olen Bellmanin, Talleyrandin, Menshikovin vastakohta; kaikkein sukkeluudet kootaan heille, ja minä, minä kokoon niskoilleni kaikkein tyhmyydet.

— No niin, Hamina tuli minulle sietämättömäksi ja viimein minä pääsin upseeriksi Riigan junkkarikoulusta. Minä jouduin kansliaan; minua näet katsottiin kieliä taitavaksi. Oh kaikkea sitä sekasotkua, kuin minä siellä kirjoitin kokoon yhtenä vuonna! Muistellessani kaikkia häväistyksiä ja kaikkia ikävyyksiä, kuin siellä sain kärsiä, punastuttaa minua vielä tänäkin päivänä.

Minä en voinut olla hymyilemättä noille vanhan kumppanini sanoille. Hän hypähti kiivaasti ylös ja sovitti kömpelön ruumiinsa rumaan asentoon, katsoi minua silmiin ja sanoi vikisevällä kaiuttomalla äänellään:

— Sinä et usko minua.

— Uskon, kyllä minä uskon, mutta myönnähän toki itsekin, että liioittelet.

— En, sitä en myönnä. Sinä olet nyt kuullut vasta minun alkuopintoni elämän koulussa. Kuule ja kumoa sanani, jos voit. Minä en ole koskaan oppinut lausumaan ajatuksiani tarkkaan, suoraan enkä oikein. Se on aina vaarallista nuorisolle; mutta minulle se oli pahempi kuin enimmille muille. Minä olin näet äitini puolelta virolainen ja äitini äiti oli puolalainen. Virolaiselta olen perinyt suomalaisen hitauden, toimeettomuuden, joka johtuu siitä, että se rotu on kuvitteleva, uneksiva, runollinen; puolalaiselta haaveksimisen, se rotu kun on työtä kammoksuva, nautinnon himoinen ja ilman käytöllistä kykyä. No niin, mielikuvitus, jota filosofit ovat sanoneet "ihmissielun syvyydeksi", tuli minulle äidinkielen puutteen tähden liian voimakkaaksi. Minä en voinut pitää sitä aisoissa. Minä en voinut koskaan tehdä tarkkaa, sillä minä en osannut puhua oikein. Minun predikaattini tuli liian avaraksi tai liian ahtaaksi, mutta ei koskaan subjektin mukaiseksi. Minä sain tyytyä ja minä tyydyin, kunhan oli sinne päin, tyydyin johonkin, joka kyllä ei ollut itse asia, mutta näytti siltä. Sitte ohjaamatta jätettynä kasvoi minun mielikuvitukseni äärettömästi. Se oli minun onnettomuuteni, mutta se oli myöskin minun iloni. Minä sulkeuduin omaan itseeni ja kuvittelin itseäni onnelliseksi; minä näin unelmissa itseni rikkaana, suurena, mahtavana, taitavana ja kaunopuheisena. Kun översti todella läksytti minua ja kirjurit ivaavasti hymyillen korjailivat minun kirjeitäni; kuin ne kirjeet kopioina kulkivat kumppanien kesken kädestä käteen kuten hyvätkin pilalehdet ja herättivät sanomatonta riemua; silloin minä

itsekseni uneksin, että översti ylisteli minun loistavaa kieltäni, että kirjurit ottivat minun kirjeitäni vastaisiksi kaavoikseen. Kuten turkkilaisen hashis, kiinalaisen oppiumi ja eurollalaisen morfiini, vei mielikuvitus minua ihannemaailmaan, siihen maailmaan, joka oli minun omani ja jossa minä yksin olin valtiasherra. Päihtymys kuin päihtymys: mielikuvituksen, väkiviinan tai myrkyin; kaikki ne veltostuttavat tasapainoa, ajatusvoimaa ja moraalia — ja kerran — Fritz painoi synkästi alas päänsä, taistellen itsekseen —kerran minun sitte täytyi erota pataljoonasta eräiden säännöttömyyksien tähden, joita nyt en tahdo enkä voi ilmaista.

Me istuimme katsomatta toisiimme, ääneti, jopa hämillämmekin.

— Tämä kuumuus on ihan sietämätön, sanoin minä viimein.

— Mihin sinä matkustat?

— Pitkin rajaa Laatokalle. Entä sinä?

— Kotiini Valkeasaareen.

— Oletko nainut mies?

— Olen, nain venakon.

— Venakon; no, jopa...

Hän keskeytti minua kiivaasti.

— Oletko nähnyt korpimetsoa teirin leikkiessä? Sillä ei ole mitään omia leikkipaikkoja, se väkisin vierailee teirin, jopa metsonkin leikeissä. Se on turmeltunut olento, joka näkee huonosti, lentää huonosti, leikkii huonosti. Se on vahva, karkeatekoinen, lian karvainen niistä paikoin, joista teiri on valkoinen, ja päästää rumia säveliä. Teirin soinnukas houkutus, hyväilevä kuherrus, miehekäs, rohkea vihellys, raikas kuin etuvartian merkki, muuttuu korpimetsolla sähiseväksi sekasotkuksi, joka pelottaa naarasteirit ja suututtaa metsästäjää. Jaloilta vanhemmiltaan on se perinyt ainoastaan ruumiillisen vahvuuden. Kuin lumireki laskeutuu se riippuvin siivin keskelle teirien leikkiä ja turmelee kaikki tyyni. Näetkös, minä olen sellainen korpimetso, minä.

Mies parka oli oikeassa. Minä näin sittemmin hänen poikansa, kolme pientä, isomahaista olentoa, yllä pitkät koltit kushakkoineen (vöineen), ja päässä furashkat (lakit), oikeita korpimetsoja, rumamuotoisia, tukka tuhan karvainen, ja oppineet neljän kielen kaikki rumat sukkeluudet ja kaksimielliset sanat. Minä kysyin itseltäni, mitähän pyrintöjä muita kuin ihan omia persoonallisia nämä lapset kerran täys'kasvuisina harrastavat? Missä oli niiden juuri ja missä ne olivat kukoistavat?

JOKO-TAHI.

Hehkuvan kuumana elokuun päivänä istui pastori Isak Hultila kolmannen luokan rautatievaunussa Pietarin radalla. Aurinko oli ylimmillään, kuumuus perin rasittava ja vaunu tietysti täpö täysi. Ei maksanut vaivaa pitää ikkunoita auki, sillä toiselta puolen paahtoi aurinko armottomasti, niin että ilma kankailla ja suoniityillä vapisi kuumuudesta, ja toiselta puolen työnsi tuuli savua sisään suurina pilvinä. Savussa oli pisteleviä, pieniä, teräviä jyväsia, jotka nipistelevien polttiaisten ja mäkäräin tavalla imeytyivät kiinni ihon huokosiin ja kovasti koettelivat matkustavaisparkojen kärsivällisyyttä, jota kuumuus ja väsymys muutenkin pahasti ahdistivat. Pastori Hultila istui kuumuudesta näännyksissä kahden miehen välissä, joista toinen oli suuri, lihava ja punakka venäläinen, ei käsityöläinen eikä kauppias, sillä hänen kätensä olivat lihavat ja pyöreät, eikä sotilaskaan, koska hänellä oli pitkä, musta nuttu yllä, ja toinen oli tatarilainen, ammatiltaan kaupustelija. Tämä viimeksi mainittu taisteli urhollisesti väsymystä ja unta vastaan ja pelkäävästi vartioitsi laatikkoa, jossa oli Vähä-Venäjäällä tehtyjä pitsejä.

Ah, jospa vain lämmin, venäläinen ja tatarilainen olisivatkin olleet ainoat tekemässä Isak Hultilaa levottomaksi! Ei, paha kyllä! Hänellä oli pahin ahdistaja sisällänsä. Hänellä oli tosiaankin syytä olla tyytymätön itseensä, sillä hän oli vihoittanut Herraa, seurakuntaansa ja Porvoon tuomiokapitulia. Aikaa myöten arveli hän, siinä itsekseen mietiskellessään, voivansa kyllä tinkiä omantuntonsa kanssa; seurakunnan kanssa voitiin asia ehkä myöskin sovittaa; Herran kanssa ei ollut niin pahaa hätää, sillä hän oli laupias ja pitkämielinen; mutta tuomiokapituli oli pahin. Niin — hänestä oli parempi paeta kuin huonosti taistella. Sillä mitäpä hän voi tehdä, mitä sanoa, mihin turvautua, kuin hänen oli

tuomiokapitulun edessä annettava selitysvastaus seurakunnan valitukseen, että hän oli ollut juovuksissa eräässä papillisessa toimituksessa? Todistukset olivat sitovaiset, todistajat jäävittömät, eittää hän ei tahtonut eikä voinut. Jospa se edes olisi ollut ensimmäinen kerta! Mutta voi ei! Paha kyllä, niin ei ollut. Ja sitä ajatellessa nousi häpeän punastus hänelle ylös tukan rajaan asti, niin että valtimot paisuivat ja jyskyttivät pastori paran ohauksissa. Hänellä oli ainoastaan yksi pelastuskeino. Yksi ainoa, jota usein olivat käyttäneet samassa tukalassa tilassa olevat virkaveljet kuin hän nyt, nimittäin saattaa ennen, kuin tilinteon hetki ehti tulla ja armon ovi sulkeutua — saattaa koko asia unhotuksiin pyrkimällä vapaatahtoisesti pois laumastansa ja isänmaastansa. Hän oli Pietarin luterilaiselle konsistorille ilmoittanut olevansa halukas ottamaan vastaan keisarikunnassa hajallaan olevain lammasten hoidon. Siellä vieraassa maassa ei kukaan tiennyt mitään hänestä, siellä hän aikoi alkaa uutta elämää, olla täst'edes ihan maistamatta—; Jumalan avulla toivoi hän uusissa oloissa pääsevänsä vapaaksi onnettomasta tavastaan. Pastori huokasi syvään, kuin muisti profeetan sanat: "Herra on antanut sinulle hyvän maan, maan, jossa vesiojat, lähteet ja järvet ovat, jotka laaksoille ja vuorten sivuille vuotavat, maan, jossa sinä et ole vajavaisuudessa syönyt leipää, jossa ei mitään puutu —hyvän maan." Tämän maan hän oli menettänyt: hänen täytyi jättää isäinsä pyhä maa. Ja minkä tähden? Häntä väritytti kuin hän itsekseen mutisi vastaukseksi: — konjakin.

Ja kuitenkin, Herra oli ollut laupias, oli säälinyt häntä. Juuri nyt oli pastorimme saanut kuulla, että tuolla alhaalla Inkerinmaassa oli avoin paikka. Seitsemän suomalaista kylää hajallaan sadan viidenkymmenen virstan matkalla, soita, oikeauskoisia seurakuntia ja pohjattomia saviteitä välillä, — ne kylät tarvitsivat sielunpaimenta. Eräs pastorimme lapsuuden ystävä ja ylioppilas-kumppani, jolla oli hyviä tuttuja niissä suomalaisissa kylissä, oli luvannut antaa hänelle paitsi kaikkia tietoja paikasta, myöskin mahtavan suosituksensa. Tämä ystävä asui Valkeasaaren asemalla, ja sinne oli nyt pastorimme matkalla.

Kuumuus ja ahtaus olivat, kuten sanottu, sietämättömät. Vaunujen jyrähtäessä eräässä kiskojen haarassa vähän enemmän kuin tavallisesti heräsi venäläinen, joka oli nukkunut syvään uneen pois koko huolista, tatarilainen hypähti ylös lyhyestä horroksestaan, kuin olisi peljännyt turkmeenien karkaamista päälle. Venäläinen otti esiin ristijuovaiseksi tahotun viinapullon, avasi sen ja nosti hitaasti paksuille, punaisille huulilleen. Pul, pul, pul, kuului; sitte hän pyyhki suutaan nuttunsa hihalla, maiskautti tyytyväisesti kieltään ja katsoi hyväntahtoisesti outoon kumppaniinsa.

— Tahdotteko? sanoi hän, ojentaen pulloa pastorilla; se virkistää lämpimässä.

Pastori hypähti ylös:

— Kiitoksia en! en huoli!

Kuin viinaa tarjottiin tässä seurassa ja tässä muodossa, niin se pastoria inhotti.

Nyt puhalsi veturi pitkän, kimakan vihellyksen, joka pelotti pääskyt pois jo pitkän matkan päästä sananlennätin-langoilta. "Valkeasaari", kuului huuto ulkoa; viisitoista minuuttia vapautta ja raitista ilmaa väsyneille matkustajille. Pastorimme, tottumaton matkoihin, astui varovasti alas pienine matkalaukkuineen ja katseli kummastellen joka taholle, kuin ystävää ei ollutkaan vastassa. Mitähän se merkitsi? olikohan jotakin tullut väliin? Levottomasti meni hän ravintohuoneeseen. Valmiiksi kaadettujen ryyppyjen ja rasvaisten, pullakoiden pasteijien seassa, joita vastaan karpäsjoukot kävivät lakkaamatonta piirityssotaa, oli siinä kirje hänelle.

Kiireesti hän avasi kirjeen, se oli ystävältä:

— — — täytynyt matkustaa Levashovoon; tulen huomenna; mene kestkievariin! Tuus

J. A.

Sepä oli kiusallista. — Mitä oli hänen nyt tehtävä koko pitkä iltapäivä? Hän meni ulos junasillalle; siellä oli elämän kihinää, joka osoitti, että jo maailmankaupunki oli lähellä. Pastori ensin vähän hämmentyi; tämä olikin hänen ensimmäinen pitkä matkansa. Nuoria naisia ja tyttöjä, kirjavia kuin kesälinnut, komeita, vähävenäläisiä, punaisia ja sinisiä koruompeluksia väljissä liiveissä ja leveissä esiliinoissa, käveli paljain päin sillalla. He kumartelivat ja heittelivät toistensa ohitse tervehdyksiä, katseita ja sanoja nuorille herroille, jotka heikkohermoisen näköisinä jouten kävelivät huonosti hoidetuissa, liinaisissa kesävaatteissa. Leveät, venäläiset emännät, leuan alla isot lihapoinut, tunkeilivat tyynyineen ja peitteineen kuin leveärintaiset saimat. Muutamat suomalaiset pikku rouvat, tietäen loistavan puhtautensa kaikessa tässä likaisuudessa ja venäläis-hajussa, mittailivat sillan lautoja taitavan varmasti; konduktöörejä, saksalaisia tavarannäyttelijöitä, upseereja pölyisissä pitkissä virkapuvuissaan kiiruhti toistensa ohitse, ja tämän kirjavan kuteen loimina seisoivat tasaisen harmaa joukko suomalaisia talonpoikia suurissa ryhmissä siellä täällä. Kaikkein näiden eri kansallisuuksia edustavien henkilöiden välitse pujottelihe etäisimmän idän poika, japanilainen kyyppari hienoilla

säärillään, silmät viistossa, iho keltaisena ja kurttuksena kuin kuivanut pomeranssi, ja vei höyryävää teetä eräälle kenraalille, joka oli punakkana ja ylpeänä vetäytynyt erilleen suuresta joukosta. Kenraali vihaisesti katseli kiiruhtavaa joukkoa ja puolella korvallaan kuunteli harpun näpyttelijää, joka surumielisellä soittimellaan sävelteli kappaleita "Iloisesta sodasta" ja "Kuninkaan luutnantista". Pastorimme juuri aikoi pyytää selttteriä, kuin kellon soitto kuului ja heti sitte kimakka vihellys. Koko pilvi vesihöyryä nousi puhkuvasta veturista kohti savusinistä taivasta ja kirjava kuva hävisi yht'äkkiä. Ihmiset olivat kadonneet, harpunsoittaja luki vaskirahojansa —kaikki oli hiljaa ja ääneti. Kesäaurinko paahtoi ääretöntä hietakangasta ja kultasi kahta kiskoviivaa, jotka välkkyen vielä etäälläkin katosivat tuolla näköalan rajalla päivän savuun. Pääskysel istuivat taas sananlennätin-langoilla ja jatkoivat lauluun juuri siitä, johon se neljännestanti sitte oli heiltä keskeytynyt.

Viimein tuli ilta viileyksineen. Isak Hultila meni alas kestikievariin. Hän kysyi isännältä, karjalaiselta, niin pyöreältä ja lihavalta kuin pyöreä torni Viipurissa, oliko huonetta saatavana.

— Oli, mutta yhdessä toisen kanssa.

— Kenenkä sitte?

— Nikitin Nikititsh Nikanovin.

— Kuka se on?

— Hän on Viipurista, lukkari tai veisaaja vai mikä hän lienee; hän se nyt laulaa tuolla sisällä.

Tosiaan kuuli pastori sisemmästä huoneesta myrinää, kuin joku olisi pärisyttännyt passoviulun pisintä kieltä.

Pastorillamme ei ollut varaa valita. Kestkievarin suuren yhteisen salin lävitse, jossa tatarilainen istui pitsejänsä järjestellen, astui hän pieneen siistittömään huoneeseen joka kovasti haisi geraniumilta, tupakalta ja viinalta. Kirkasväriset, siniset seinäpaperit olivat halkeilleet pitkin kaikkia seinänrakoja, jotka selvistä merkeistä päättäen olivat "täynnä asujamia".

Sängyssä pöydän vieressä istui rautatievaunussa vieruskumppanina ollut Nikitin Nikititsh suurena, mahtavana ja onnellisena. Hän oli selvä venäläinen tyyppi, leveät huulet, leveä, pyöreä nenä, viisaat silmät, kirjava iho ja tuuhea tukka, jaettu keskeltä otsaa ja kammattu sivuille. Hänen rintakehänsä oli avara kuin palkeet. Kuin hän korotti miehekkään äänensä, syvän ja miellyttävän kuin hongikon kohina, voitiin kyllä käsittää, että se oli luotu kaikumaan Herran tempelin holveissa eikä tukehtumaan halvassa kyläkapakassa. Hän oli jotenkin nauttinut ja edellä mainittu, ristijuovikkaaksi tahottu pullo oli hänellä nyt puolillaan pihlajamarja-likööriä. Nikitin Nikititsh oli nyt siinä tilassa, jolloin koko maailma juopuneesta näyttää sopusointuiselta ja ihanalta, jolloin hän katsoo joka ihmistä ystäväkseen, veljekseen. Hän nauroi ystävällisesti, näytti kahta loistavan valkoista hammasriviä, kaatoi sitte pihlajanmarja-likööriä lasiin ja tarjosi pastorille, rakkaasti katsahtaen tummanloistoisilla silmillään.

— Terve tuloa, terve tuloa, kumppani! Mikä teidän nimenne on ja teidän isänne nimi?

— Vai niin, Isak Karlovitsh. Terve tuloa. Isak Karlovitsh! Te olette kauppias, eikö totta, maakauppias? kysyi hän edelleen.

Pastori ei tahtonut mielellään ilmaista, kuka hän oli, ja sen tähden nyökkäytti vain päätään.

— No, Isak Karlovitsh, käykää istumaan, tähän, isä hyvä, sängyn laidalle!

— Olkaa hyvä, ottakaa lasi! Nikit Nikititsh, virren veisaaja se nyt tarjoaa. Eikö! Ettekö huoli pihlajanmarja-viinaa? sanoi hän kummastellen, kuin pastori ei ottanut vastaan hyvästä sydämmestä tehtyä tarjousta.

— Miksi ette? Olenko minä loukannut teitä? Minkä tähden ette huoli lasia? Yksi vain, yksi ainoa lasi. Tehän olette kristitty ettekä mikään muhamettilainen koira kuten tatarilainen tuolla salissa. Pihlajanmarja-likööri on terveellistä.

Ja juopuneen itsepäisyydellä piti hän toisella kädellään pastoria napinlävestä ja toisella tyrkytti hänelle likööriä.

— Yksi vain, sydänkäpyseni, pikku kyyhkyseni; kas, se on keltainen kuin kulta ja kirkas kuin aurinko juhlapäivänä.

— No, kotirauhan tähden yksi lasi, mutta ei enempää, sanoi pastori, voimatta olla nauramatta tätä itsepäistä vierasvaraisuutta.

Hän nosti lasin huulilleen, alkoholin haju nousi päihdyttäen ylös pitkin kitalakea, ärsytti hermoja, ja

äkisti kuin leimaus syttyi himo aivojen komeroissa. Peto oli ihmisessä päässyt irralleen. Kiihko, pidätetty viikkoja ja kuukausia, hillitty huolissa ja levottomuudessa, nousi jälleen vapaana ja hillittömänä ylös kuten niin usein ennen. Mitä merkitsevätkään hyvät aikomukset, toivottomuus, pyhät lupaukset, katumuksen kyöneleet taistelussa tätä voimaa vastaan? Nikitin Nikititshin totisesti ei tarvinnut tarjota pastorillemme enempää; päihtymys oli nyt hänen lähin pyrintönsä. Ja siinä pidettiin oikeat juomingit, nautittiin monenlaisia väkeviä. Veisaaja koki kaikki eri mielialain asteet, oli iloinen ja lauloi vähävenäläisiä tanssisäveliä, oli pehmeä ja surumielinen ja kertoi pitkiä kappaleita Volgabylineistä ja sankari Asrasta, joka läksi loitos uskottomain maahan, ja silloin hän itkeä nyyhkytti. Ah, sehän oli hänen oma elintarinansa; olihan hänkin, Nikitin Nikititsh, lähtenyt sinisen Volgan keltaisilta rannoilta elämään ja asumaan kelvottomain tshuhnien ja tshuudien seassa, jotka eivät puhuneet slaavilaisten jaloa kieltä eivätkä olleet oikeauskoisia; heille oli kyllä kerran opetettava venäjää; ja oikeauskoisiksi, niin sellaisiksi piti heidän tuleman jok'ainoan.

Mutta silloin Isak Hultila pahastui, löi nyrkillään pöytään niin, että lasit hyppivät, huusi ja pauhasi.

— Niin, jos sinä Nikit Nikititsh saat elää ja vallita — mutta näetkös, sitä sinä et saa, ja oikeauskoisiksi me emme tule koskaan. Sen minä takaan.

— Eivätkö tule? jyrisi veisaajan mahtava passo niin, että seinäpaperin repaleet häilyivät ja irtanaiset ruudut helisivät; mutta ne tulevat, sanon minä. — Minä olen elänyt kahdeksankolmatta vuotta Virossa, Liivinmaalla ja Inkerinmaalla, petollisten puolalaisten, likaisten virolaisten ja tietämättömäin liiviläisten seassa, kahdeksankolmatta vuotta, kuuletko. Minä tiedän sen asian paremmin kuin sinä, isä hyvä; jos he saavat seurakuntaansa, ja aina ne välisti saavat, jonkun papin, joka ei kelpaa muualle, joka vain juo kuten sinä ja minä, joka pitää herrain puolta, kuittaa palkkaa ja kantaa kymmennyksiä, niin ne kääntyvät oikeaan oppiin jok'ainoa. Batushka kastaa heitä sadoittain, tuhansittain. Itse minä olen veisannut siunausta heille, Isak, Karlovitsh, veisannut niin, että kurkku on kuivanut. — Maljasi, pikku isä! Maljasi, vanha veitikka.

Pastori Hultila tuli kalpeaksi kuin tali.

— Onko totta, mitä sanot? kysyi hän änkyttäen.

— Jumalan pyhän emon kautta, se on totta jok'ainoa sana, lallatti veisaaja.

Hultila työnsi pöydän pois niin rajusti, että konjakki- ja viinalasit vierivät sekaisin, sieppasi lakkinsa ja meni ulos aika vauhtia.

Ulkona vallitsi kesäillan läpinäkyvä pimeä; tuuli tuntui viileältä ja hyväilevältä, suloiselta ja tuoksuiselta päivän kuumuuden jälkeen.

Muutamat kalpeat pikku tähdet katselivat unisesti alas äärettömästä avaruudesta. Luonnon näytti olevan vaikea nukahtaa näkemästä niin paljoa kauneutta. Sirkka lauloi kaikuvasti lauluansa elämän iloista; tynnyrilintu ilmoitteli hongikosta, että vielä ei ollut päivä loppunut, vielä näkyi kalpean punaista valoa lännestä. Yölepakot liitelivät pihlajain latvojen päällä, kuvastuen pimenevää taivasta vasten; niiden päällitse lentää suhista muuttohaukka, joka oli myöhästynyt metsästysretkellään, pontevasti ja suoraan kuin nuoli yömajaansa.

Pastori Hultila selvisi yht'äkkiä, niin kiihtynyt hän oli.

Sipin ja Vahdin vastalauseista huolimatta astui hän hiekkapihan poikki ja kävi istumaan penkille suuren pihlajan alle. Raivokkaasti riehuivat ajatukset ja aatteet hänen aivoissaan; hänen tunteensa kuten hänen havaintonsakin olivat ylenneet jokapäiväisyyttä korkeammalle. Hän näki vaikkapa vain välähdyksittäin, syvemmin kuin ennen, mikä hänen velvollisuutensa oli; hän tunsu tänä hetkenä lämpimämmin kuin tavallisesti, mitä hänen virkansa häneltä vaati. Oliko hän mies vahvistamaan veljiänsä inkeriläisiä ja virolaisia siinä myrskyssä, joka nyt kasvoi idässä? Vuosisatojen muinaisena yönä olivat heidän heikot aluksensa pysähtyneet Suomenlahden hietarannoille. Vuosisatoja toistensa jälkeen olivat he pysyneet pystyssä ajan merellä; aalto toisensa jälkeen oli hyökynyt heidän ohitsensa. Myrsky oli pauhannut heidän ylitsensä. Kaksi vahvaa ankkuria, heidän uskonsa ja heidän kielensä, oli säilyttänyt jäännökset näistä veljeskansoista tuolla ulkona, jossa suuret myrskyt käyvät, jossa aallot pauhaavat korkealla ja voimakkaasti, jossa tulvan hyöky on vierinyt paljon suurempien ja paljon paremmin varustettujen alusten yli kuin heidän. Ja nyt hän, Isak Hultila, aikoi mennä sinne ulos; hän, heikoin heikoista, aikoi tarttua peräsimeen nyt, kuin tulevan myrskyn pauhina jo kuului. Ei, eiköhän juuri hän tulisi yhdeksi niistä, jotka irroittelevat vitjojen renkaita? Eikö hän ollut äsken langennut ensi kiusauksessa, vaikka oli ennen niin katkeraa kokenut ja tehnyt kaikenlaisia lupauksia. Hän ei ollut oikea mies. Ja kuitenkin, jos hän ei ottanut vastaan, mitä nyt tarjottiin, niin mitä seurasi — häviö, vieläpä enempikin: häpeä ja kunniaattomuus. Mitä hänen sukunsa, hänen ystävänsä sanoisivat? — Entä sanomalehdet sitte! Häntä kauhistutti kaikki tuo. Hän istui tunnin toisensa jälkeen ja taisteli, kuten

muinoin Jakob enkelin kanssa, ankaran taistelun. Hän oli välistä katkera ja uhkamielinen, välistä nöyrä ja myöntäväinen. Välistä hän tunsu tylyyttä ja velttoutta sekä saven makua suussa, välistä hän taas leimahti; koston, vanhurskauden vaatimukset näyttivät hänestä ylhäisiltä. Tämä vaali, tämä "joko tahi" oli vaikea.

Värittömällä taivaalla alkoivat ohuet pilvikerrokset muuttua ensin sinipunerviksi ja sitte purpuraisiksi. Ilma puhalteli raittiisti, mutta lauhkeasti ja kuivasti, kuten se keskikesän aamuna puhaltelee hietatasangoilla ja merellä. Sitte nousi aurinko; komeata, kultapunaista valoa levisi tasaisesti yli pihojen, vainioiden ja huonerivien, tehden kaikki, vaikka se olikin huononpäiväistä, juhlallisen näköiseksi. Kärpäset, jotka olivat olleet horroksissa yöllä, alkoivat pistellä. Varpunen ikkunan päällä, hoidellen kolmansia kesäpoikiansa, veteli sietämätöntä viserrystänsä. Luonto heräsi jälleen eloon, mutta paljon kovemmin sen elämän ilmauksia, paljon kovemmin sen helkettä ja laulua kajahti etäältä hietakankaalta höyryhevonen epäsointuinen, teennäinen, matkiva vihellys. Nyt heräsi pastori unelmistaan ja päättämättömydestään. Hän nousi äkisti, astui sisään, pani pöydälle summan, joka hänen mielestään riitti kuitaamaan hänen velkansa, otti ohuen matkalaukkunsa ja kiirehti asemalle, tälläkin kertaa Vahdin ja Sipin vastustellessa.

Asemalla hän kirjoitti pari riviä ystävälleen:

Kiitos hyväntahtoisuudestasi! Saatuani sattumalta tietoja siitä paikasta, näen, että minä en sovi siihen. Jää hyvästi!

Ystäväs I. H.

Minuutin päästä istui hän kolmannen luokan vaunussa tavarajunassa ajamassa, lakkaamatta pysähdellen ja tuskastuttavan hitaasti, kohtaloansa kohti.

SAIRAAN LUONA.

Apulainen Helm käveli levottomasti edes takaisin asunnossaan; hän oli hyvin kiihtynyt; milloin hän väänsi lampputulta pienemmäksi, niin että huone tuli melkein hämäräksi, milloin taas ylös niin, että se savusi. Aina välistä katsahti hän kelloansa, meni ikkunan luo, työnsi kartiinia syrjään ja katsoi pitkin lehtikujaa ja etemmäksi jälle, eikö ketään näkynyt tulevan. Ei ketään näkynyt, ei ketään tullut; kaikki oli äänetöntä, kuollutta, autiota, valkoista, ainoastaan pitkät, suorat varjot, joita kuun valo piirteli äärettömälle lumipeitteelle, ja lumiset koivut tuottivat elävyyttä ja muotoa autiolle talvimaisemalle. Tähdet säkenöivät ulkona ja kalpeat revontulet ikään kuin ammuskelivat vasamoita ylös taivaan kannen keskustaa kohti. Kun apulainen kyllä jo kymmenettä kertaa meni ikkunan luo ja kuunteli, kuuluikin heikkoa kulkusien ääntä etäältä jäältä. Apulaisen katse kirkastui, nopeasti hän asetteli pois muutamia avattuja kirjoja ja papereja ja meni tumpuriihin avaamaan ovea. Kulkusten ääni kuului yhä kirkkaammin ja selvemmin. Nyt ajaja saapuu pihaan; nyt hän ajaa ohitse. Se lienee ollut joku, joka ajoi talvitietä kirkonkylään, ajatteli apulainen ja palasi taas hnoneesensa. Vielä kului muutamia pitkiä minuutteja ja sitte viimein kuului aisakellon ääni lumipeitteiseltä järven jäältä. Se varmaankin on tohtori Lorentz, supisi Helm ja kuunteli tarkkaavasti — niin, hän se on — sehän on minun oma aisakelloni; nyt minä sen tunnen. Kuinka voinkaan minä äsken olla niin hajamielinen — — — Vilkastuneena meni hän taas etehiseen.

Kului kuitenkin monta minuuttia ennen, kuin matkustaja ehti kääntyä järven jäältä lehtikujaan ja nousta vastamäkeen apulaisen asuntoon. Viimein pysähtyi reki rappusien eteen. Apulainen meni ulos paljain päin ja sydämmellisesti tervehti tulijaa.

— No, rakas veli, kyllä minä olen odotellut sinua levottomasti ja kärsimättömästi. Millainen oli keli?

— Keli oli hyvä ja hyvästi kaiketi voidaan täälläkin.

— Niin minä luulen, mutta on niin levollista, kun on lääkäri läsnä. Suoraan sanoen, hyvä veli, tämä niin sanottu viisas rouva näyttää minusta olevan kaikkea muuta kuin — — —

Tällä välin oli tohtori päässyt sisään ja alkanut riisuutua. Tohtori Kalle Ville Lorentz oli lyhyt, jätterä mies, jonka lihavuus ja punakkuus heti näyttivät, että hän ei ollut tutkinut ainoastaan taitoa antaa muiden elää, vaan osasi elää itsekin. Hänen olentonsa ja kasvonsa eivät olleet kauniit, mutta, vaikka hän olikin lihava ja muoto ei ollut varsin tarkkapiirteinen, loisti siinä kuitenkin elämän iloa ja hyväsydämmisyyttä vilkkaista silmistä ja miellyttävistä kuopista sileäksi ajellun leuan ympäriltä, niin

että nähtyä nämä ruskeat, leikitsevät silmät ei voitu olla tuntematta mieltymystä tähän mieheen.

— No, kuinka hän on nyt ollut, sairas, tarkoitan minä; onko hän elänyt järjellisesti, ymmärtäväisesti — ruokahalu hyvä, no niin, sitte on kaikki hyvin, toivon minä.

— No, annas katson, miltä sinä itse näytät tätä nykyä. Onpa siitä kosolta aikaa, kuin viimeksi tapasimme toisiamme — kuusi vuotta, se oli 18—, — no niin, sinä olet vaeltanut Siionin yrttitarhoissa ja poiminut Saaronin kukkia. No niin, olet sinä taitellut muitakin ruusuja, kauniin Helenan. Kyllä totisesti; ja tohtorin leveä, ystävällinen muoto vetäytyi nauruun, joka päättyi hiljaiseen tuhautelemiseen — se oli hänen tapansa.

Apulainen näytti vakavalta.

— Niin, siitä on kuusi vuotta nyt. Oletpa sinä aika lailla muuttunut. Mihin ihmeelle sinä olet hukannut ruskeat kiharasi, se oli vahinko. Tukka oli sinun voimasi, sinun loistosi ja sinun turhamaisuutesi ylioppilasvuosina. Mutta mitenkä, etkö sinä jo mene sairaan luo.

— Niin, maailman ihanuus katoa, jatkoi tohtori aristelematta; minä olen kuluttanut pois tukkani. Opinnot ja yövalvonta! Niin, niin, minä olen matkustellut puoli Eurooppaa ja tutkinut sekä Eskulapiusta että Bakkusta. Oletko ollut Wienissä Esterhazy-kellarissa? Etkö! no, siitä saamme puhella sittemmin. Tiedätkö, mitä minä ajattelin ajaessani tätä perhanan (ai, anna anteeksi, sinun luonasi ei taida olla tapana kiroella) tietä Viipurista. Niin, siitä on tänä iltana juuri yksitoista vuotta, kuin pidimme sen kuuluisan serenaadin kauniille Helenallemme.

Pastori punastui ihan tukan rajaan asti ja muistutti taas sairasta.

— No, no, hyvä veli, ei sinun pidä joutua hämillesi; minähän se olin niin kelvottoman tyhmä, kuin minä tavallisesti olen. Meidän Helenallemme, sanoin minä — niin, anna anteeksi, mutta siihen aikaan hän oli meidän. Nyt hän on sinun. Onko hän paljon muuttunut?

— Onpa niinkin, vastasi Helm selvinneenä hämmennyksestään; ei elämä ole kulkenut hänen ohitsensa, jättämättä merkkejä — — se kaikkea kalvava. —Mutta kuulehan, eiköhän sinun pitäisi nyt mennä jo sisään?

— Ei, minä olen liian kylmä vielä, sanoi tohtori ja palaten ensimmäiseen ajatukseensa lisäsi:

— Niin, mutta perhanan suloinen hän oli, kuin muistelen häntä. Ei, minäpä en huolikaan naida — totisesti minä en huoli.

Nyt kurkisti ovesta pörröinen naisen pää, kasvot kalpeat, piirteet karkeat ja paisuneet.

— Kas, rouva Bergström, sanoi tohtori. Pelkkiä vanhoja tuttuja. No — milloinka te olette muuttanut tänne talonpoikaisseutuun? Kuinka sairas voipi?

— Nyt se alkaa, sanoi rouva niiaten ja katosi.

— Tulen kohta, sanoi tohtori, riisui nuttunsa, etsi matkalaukusta lyhyen mekon, lämmitteli sitä ja jatkoi sitä tehdessään ihan rauhallisesti puheluansa.

Helm oli, kuullessaan valittavaa ääntä sisemmistä huoneista, liikutettuna vaipunut kirjoitustuoliinsa ja kuiskasi: mutta, etkö sinä nyt jo mene sisään?

— Mahdotonta — en vielä. — Niin, jatkoi tohtori ikään kuin itsekseen, kukapa olisi luullut, että me tapasimme toisemme täällä niin monen vuoden perästä. Ja hän, kaunis Helena sitte. Muistatko, miten hän näytti kauniilta luistellessaan klubin radalla Helsingissä. Se oli Nordenskiöldin juhlassa. Karvalakki keikarimaisesti päässä kuin keihäsluutnantilla, hoikka kuin vitsa. Kaikkein mielestä ensimmäinen jäällä kuten tanssisalissakin. Niin, niin, se oli silloin; Straussin valssi, höyryävä malja, sähkövalo ja Bengalin tulia. — Voimakas, jäntevä, kaunis, valtias, vaikka olikin vain neiti.

Ja tohtori tuhahteli mielihyvystä, muistellessaan sitä iloista päivää.

— Ja nyt täällä erämaassa apulaispapin pikku rouvana. No, no, en minä tarkoita mitään pahaa — minä olen vain epäkohtelias, kuten tavallisesti olen. — Totta totisesti, ei se ole kateutta — mutta vastakohta on minusta niin erikoinen.

Taas kuului valitusta.

— Kuuletko tuota; kyllä pitääkin olla hyvin rakastunut, voidakseen vaihtaa kaikkia, mitä hänellä — —

Ja tohtori livahti ulos ovesta.

Helm oli hyvin liikutettu. Totta oli jok'ikinen sana, kuin tuo aristelematon tohtori ja epikuroalainen sanoi. Hän, kaikkein suosittu neiti Helena, oli valinnut hänet, Helmin, kaikista monista ihailijoistaan. Hän oli pitänyt papin rouvan hiljaista asemaa maalla parempana kuin elämää pääkaupungissa. Miten hyvin Helm nyt muisti ne ajat. Hän ja Lorentz olivat asuneet yhdessä ylioppilaina; he olivat lapsuuden ystävät ja koulukumppanit. Yhdessä he olivat ihailleet kaunista Helenaa, yhdessä panneet toimeen ja laulaneet serenaadeja hänelle. Tänään kuusi vuotta sitte, niin, silloin he olivat eronneet vihoissaan. Oli kaunis kuutamayö. Helenalle oli pidettävä serenaadi, taivas tietköön, mistä syystä, akatemiallinen se vain oli.

Hän asui yksinkertaisessa talossa Konstantininkadun varrella. Laulajat asettuivat puoli piiriin. Kaunis Helena herätettiin laululla "Kuin mä kosken kohinaa kuulen kaukaa laaksosta", mutta kuin hän puoliunissaan ja hyvillään kunnioituksesta ja sointuvasta laulusta yritti sytyttämään lamppua yöpöydällä, ei kartiini ollutkaan kyllyksi alas laskettuna. Siinä hän istui sängyn laidalla, kauniina kuin kauneuden jumalatar, pienet, valkoiset jalat paljaina, pitkä, tumma tukka hajallaan kauniin yöpuvun päällä. Vähän uninen, hyvin tyytyväinen, ja koko olennessa teeskentelemätöntä suloutta ja luonnonomaisuutta, joka teki hänet kauniimmaksi kuin koskaan. Lorentz oli sanonut jotakin, joka syvästi loukkasi Helmiä. Ensimmäisen laulun jälkeen nuhteli Helm häntä kiivaasti. Siitä syntyi riita, sillä Lorentz oli vähän unteloinen chartreusesta ja punssista. Tuli sammui heti paikalla, laulu vaikenä ja molemmat miehet erosivat pitkiksi ajoiksi. Sovinto olisi epäilemättä tullut toimeen, jos he olisivat tavanneet toisensa; mutta viikon päästä matkusti Lorentz Karoliini-opistoon Tukholmaan.

Taas kuului pidätettyjä huokauksia.

Helm oli kiihtynyt, kurkku paisui niin, että hän luuli tukehtuvansa; oli ihan, kuin jotakin olisi poikittain tarttunut kurkkuun. Helena parka — huokasi hän. Hän koetti rukoilla, mutta muistojen kuvakirja oli auki, ja hän näki taas koko serenaadi-illan edessään niin elävästi, että rukous oli vain vanhain kaavojen lörpöttämistä ilman henkeä ja elämää. Silloin tuli Lorentz noitua mutisten ja sanoi itsekseen: tässä käy pahasti, perhanan pahasti, ne kiroitut kureliivit —samalla yhä kourien kapusäkkiään.

— Ah, herra Jumala, voihi Helm, mitä sinä sanot — pahasti, mutta sano sitte Herran tähden: onko se vaarallista, onko henki vaarassa? — ei, tottahan ei niin —

— Ohoh, lörpöttelinkö kuuluvasti? Ole huoletta, toimita tänne vettä ja konjakkia. Ei se käy niin hyvin, kuin voisi tai oikeammin, kuin pitäisi, se on totta — mutta kaikki on säännöllisesti, voin minä vakuuttaa — no niin, sitä et sinä ymmärrä. Toimita konjakkia; ja tohtori tuhahteli.

— Ei minulla ole konjakkia, vastasi Helm yhä liikutettuna.

— Eikö ole konjakkia, mies! oletko hulluna!

Ja tohtori katsahti äkisti ylös, tuhahteli ja näytti varsin naurettavalta ja hämmästyneeltä. Vai niin, vanha toveri, sinulla e: ole väkeviä, pappi, raittiussankari! supisi hän itsekseen. Hän muisti nyt kuululleensa Helmin tulleen ankaraksi "heränneeksi" eli "körttiläiseksi", kuten sanotaan tavallisessa puheessa.

— No, anna sitte ruokaa, sillä sitä sinulla toki lienee, ja ryyppy lisäksi.

— Ruokaa, sitä kyllä saat; viinaa ei ole. Mutta voitko sinä syödä nyt?

— Miksikä en. Enkö ole ajanut koko monta peninkulmaa tässä kirotussa pakkasessa! Kuules, jos kiroilen, sanoi tohtori hymyillen, niin muistuta vain; minä olen siihen niin pahasti tottunut.

Ja tohtori läksi pois huoneesta.

Helm käski laittamaan illallista, palasi huoneesensa, otti raamattunsa ja avasi sen sattumalta. Se aukeni Mooseksen ensimmäisen kirjan kolmannesta luvusta. Hän koetti lukea; mahdotonta — ajatukset pyörivät minkä missäkin. Milloin hän näki niin selvään kuin ihan elävillä silmillä kauniin Helena parkansa tulevan hymyillen ja kaunista kuviota jäähän piirtäen, milloin taas suuret, kauniit silmät seljällänsä kauhusta ja tuskasta. Milloin myöskin tohtorin aristelemattomana, iloisena ja lihavana. Uudesta valitusäänestä hän muisti nuo hirmuiset katumuksen ja epäilyksen päivät synnissä ja maallisissa huveissa vietetyn elämän tähden, hän muisti raa'at juomingit, siveettömät silmät ja laulut. Auta, Herra! huokasi hän sydämensä pohjasta, ja Herra auttoi; hän muisti nuo katumuksen katkerat, vaan terveelliset kyneleet, äsken kääntyneen palavan innon ja autuaallisen uskon; ne onnelliset päivät, jolloin jokainen rukous tuli kuulluksi, jolloin Jumalan ja ihmisen liitto lujeni niin vahvaksi, niin horjumattomaksi, jolloin Herra itse ohjasi askeleita ja teitä. Sinä elinvoimaisen uskon ja toimivoimaisen

vakuutuksen aikana, jolloin kaikki epäilykset riemuiten kumottiin mahtavilla sanoilla "minä uskon", niinä ihanoina päivinä hän oli pelastanut Helenansa maailman kietovista pauloista. Silloin hän oli ainiaaksi kiinnittänyt hänet sydämmeensä. Usko, usko oli antanut hänelle kaikki, rauhan, omantunnon levon, onnen ja Helenan, ja hänhän oli osa hänen onnestansa. Hän oli Herran näkyväinen siunaus hänen uutteruudestansa, todistus, että Jumala oli kuullut hänen rukouksensa. Jumala itse oli tuonut tämän maailman mielistelemän ja ihaileman naisen hänen luoksensa. Kuinkapa hän olisi muuten voinut voittaa häntä. "Ihmeellisesti on Herra minua auttanut." — Ja nyt, nyt luki hän taas raamattuansa uskolla ja luottamuksella — samassa astuivat tohtori ja kättilöin sisään.

— Minun täytyy nukuttaa hänet, sanoi tohtori.

— Ei, sitä sinun ei täydy, sanoi Helm levollisesti; sinä et saa.

Tohtori katsoi Helmiä kuin pilvistä pudonnut; hän ei saanut sanaa suustansa.

— Enkö saa? Luuletko sitä vaaralliseksi, kuin lääkäri sanoo — — —

— Sitä ei saa tapahtua, sanoi Helm, osoittaen raamattuun; tässä se on. "Ja Herra Jumala sanoi vaimolle: minä saatan sinulle paljon tuskaa; sinun pitää synnyttämän lapsia kivulla — ja sinun tahtos pitää miehes ala annettu oleman; ja hänen pitää vallitseman sinua."

Tohtori Lorentz tuhahteli.

— Kuules, ukkoseni; mitenkä on sinulla asiat tuolla? ja tohtori osoitti otsaa.

Helm seiso tyynenä; hänen kalpea muotonsa vavahteli. Hän sanoi levollisesti ja vakuutettuna:

— Vapahtajamme sanoo: "kuin vaimo synnyttää, on hänellä kipu" ja profeetta sanoo: "kivutta ei sinun pidä synnyttämän."

— Ja uskotko sinä kaikkea tuota?

— Kyllä minä uskon. "Sillä totisesti sanon minä teille: siihen asti, kuin taivas ja maa katoa, ei pidä vähimmänkään piirron eikä minkään rahdun laista katooman." Miljoonat hänen kanssasisarensa ovat synnyttäneet lapsia kivulla ja tuskalla; ei kukaan ole antanut ihmiselle oikeutta ottaa pois tätä synnin kipua ja rangaistusta. Mene vaimoni luo, joka nyt kärsii, ja sano hänelle, mitä minä olen sanonut, niin hän itsekin ajattelee kuten minä. Jokaisen on tyhjennettävä kärsimyksensä kalkki. Mitä suurempi tuska, sitä suurempi rakkaus. Minä olen lukenut saksalaisesta jumaluusopillisesta aikakauskirjasta, että on se vaara tarjona, että äidit, jotka synnyttävät lapsensa kloroformi-unessa, eivät rakasta niitä yhtä suuresti kuin niitä, jotka ovat syntyneet ilman nukutusta.

Nyt kutsui sairas apua. Rouva Bergström katosi huoneesta.

Tohtori sai viimeinkin suunsa auki. Hän kirosi aika lailla kaikkia papin nimellisiä, paiskasi kiinni laatikkonsa ja vannoi viimeisen kerran tulleen tuollaisen sokean luo, joka uskoi mitä hyvänsä. Hän lateli koko joukon vastasyitä, jotka tuskin koskivat Helmin korviinkaan, vielä vähemmin hänen ymmärrykseensä ja sydämmeensä, Helm seiso tyynenä nuhdesaarnan sateessa, pani kirjan kiinni, laski kätensä raamatulleen ja sanoi pontevasti:

— Mitä Herra on sanonut sanassaan, sen minä uskon. Ei ihminen saa valita, mikä on sopivinta ja mukavinta hänen järjelleen. "Sillä kuka jonkun näistä vähimmistä käskyistä päästää ja niin ihmisiä opettaa, hän pitää taivaan valtakunnassa vähimmäksi kutsuttaman." Kaikki taikka ei mitään; taivaan kanssa ei tingitä. "Taivas ja maa hukkuu, mutta minun sanani ei pidä ikänä hukkaantumana."

Tohtori raivokkaasti sulloi tavaroitansa kokoon, tuhahdellen ehtimiseen.

— Älä saarnaa, käske valjastamaan hevoseni! Älä lörpöttele.

— Tohtori, tohtori, pastori, aika poika, sanoi rouva Bergström ovesta ja katosi samassa.

Helm tarttui kiivaasti sylin Lorentziin ja sanoi:

— Näetkös, vanha ystävä, vaikka kokee, eipä hylkää Herra. Anna anteeksi, vanha poika, nuoruuteni rakas ystävä. Minulla on oma uskoni; en minä suinkaan tahtomat loukata sinua. Usko, mitä tahdot ja miten tahdot, mutta anna minun elää vakuutuksessani. Tule sisään tervehtimään pienokaista, riemuitsi hän ilon innossa. Ethän nyt lähde pois. Katso meitä ahdasmielisiksi, tyhmiksi, miksi tahdot. Voidaanhan tulla toimeen sellaistenkin ihmisten seurassa. Nuoruuden ystävät ovat harvassa. Ei kellään ole varaa niitä kadottaa.

Lorentz, ollen sydämmestään hyväntahtoinen ja sitä paitsi pitävä varsin suuressa arvossa lääkärin

tointa, voidakseen jättää sairasta, vaikka hän kuten juuri äsken olikin erittäin suutuksissaan, ojensi kätensä sovintoon. Siinä toimitettiin pastori Helmin luona juhla, jossa lapsuuden ja nuoruuden muistot vallitsivat ylimmillään; ja milloin niitä on läsnä juhlassa, silloin on ilo korkealla, vaikka katto olkoonkin matala.

HYLKEENPYYTÄJÄT.

Ulkona merellä vyöryttelivät aallot kuohua ja jäitä kohti saarta; tuuli kohisi mahtavasti, järkytellen nuottatalasta ja jotenkin huonon päivästä venelaituria rannalla. Mutta aallot eivät olleet syksyn raskaita, harmaita laineita, jotka väsyksissä voimattomasta taistelusta huokaellen pieksivät kallioita. Ei, ne olivat aikaisen kevään pirteitä, sähiseviä ja voitostaan varmoja aaltoja, jotka muserrellen talven kahleita roiskuttivat kuohua ja jääkiteitä korkealle ylös punaisille, siloisiksi kuluneille graniittikallioille. Tuuli ei ollut syksyn surumielistä kohinaa, vaan oikullista kevätmyrskyä, joka kyllä lauloi vapausvirsiään kovaakin kovemmin, vaan jota kaikki yksinaisen saaren asukkaat tuolla kaukana etelässä Suomenlahdessa tervehtivät kuin vapauttajaa, sillä se julisti, että talvi oli loppunut, jopa — ja se oli vielä parempi — kevättalvikin, jolloin jää ei pettänyt eikä kantanut.

Kuitenkin istui majakanvartia Leander Virolainen, psalttari kädessä ja silmälasit nenällä, synkkänä ja surumielisenä pöytänsä vieressä tuvassaan. Hänellä siihen oli myöskin monta syytä. Mainitaksemme, mikä se lähimmin kalvoi hänen sydäntään, oli se hänen vanhan ystävänsä Petter Himmasen, majakkamestarin, kuolema. Kaksi päivää sitte oli hän itse veisannut hautausvirren ja itse lukenut Herran siunauksen kuolleelle kumppanille ja virkaveljelle. Sillä siellä ulkona — — karin yksinäisillä luodoilla ja saarilla, 30 meripeninkulman päässä etelään päin Viipurin läänin rannasta, ei ollut ketään pappia kastamaan, vihkimään eikä hautaamaan ihmisiä aikanaan eikä milloin olisi tahdottu. Pappi tuli, milloin hänelle soveltui, ja toimitti silloin yht'aikaa kaikki ne pyhät toimitukset, jotka kävi toimittaa. Milloin pappia ei ollut saapuvilla, oli Leander Virolainen, jolla kaikkein mielestä oli erinomainen ääni ja jota pidettiin raamatun taitavana miehenä, ikään kuin äänettömällä sopimuksella valittu pitämään huolta saarelaisten jumalanpalvelus-menoista. Hänen tupaansa kokoutuivat saarelaiset vaimoineen ja lapsineen joka sunnuntai kuulemaan, miten hän laulavalla, pitkäveteisellä äänellä luki vanhaa postillaansa.

Siinä istui hän nytkin, hajamielisesti selailen pyhää kirjaa ja silloin tällöin surumielisesti katsoen ulos ikkunasta. Totta puhuaksemme ei se ollutkaan yksistään suru, joka kalvoi hänen mieltänsä. Kyllähän Petter Himmasen kuolema oli surettava asia, mutta olipa se hänen kuolemansa lisäksi sattunut vielä hyvin sopimattomaan aikaan. Juuri silloin, kuin hylkeen pyynti oli tulossa, kuin hylkeen pojilla vielä oli harmaa turkki, hieno kuin sametti, silloin sairastui hän. Ja nyt — vielääkään ei olisi ollut liian myöhä hiipiä jäälauttojen, kivien ja röykköjen turvissa noiden lihavain eläinten tienoille, jotka ölisivät rakkauslaulujaan päiväpaisteisilla kallioilla — nyt hän kuoli, vaikka kyllä oli koetettu lääkitä häntä saunalla, ruutiviinalla ja pirunpaskalla. Mitäpä nyt maksoi ajatella pyyntielämän iloja, eihän käynyt yksin lähteä pyytämään hylkeitä. Petter Himmanen, hän oli poissa ainiaaksi, ja muut saarelaiset, niin, he olivat jok'ainoa, kuin osasi pidellä pyssyä, pyyntiretkellä jo neljä päivää sitte. Leander huokasi syvään, ja, postilla polvillaan, luuli hän hurskaassa itsepetoksessaan sen huokauksen tarkoittavan kaiken katoavaisuutta, maallisen elämän lyhyttä ja kuoleman varmuutta — vaan eipä se pettänyt hänen vaimoansa; sillä kahdeksan vuoden kokemuksesta vaimo kyllä tiesi, mitä hänen kevätlevottomuutensa merkitsi. Hän ymmärsi nuo miehensä pitkät katseet tuonne ulos loistavaan jäänrajaan ja kuohuille siniaalloille.

Vaimo puuhaili nyt lieden luona kahvipannun ja kuppien kanssa, katsahtaen silloin tällöin mieheensä pienillä, kiiltosinisillä, mutta kylmillä silmillään. Hänen ahavoitunut muotonsa näytti melkein kauniiltakin, milloin hän ei puhunut eikä nauranut, mutta heti, kuin suu aukesi, tuli näkyviin pienet, terävät kissanhampaat ja veripunaiset ikenet, jotka ynnä suupieliä piirteet saattoivat koko muodon näyttämään ankaralta ja häijyltä.

— Kuules, Leander, sanoi hän nyt, hylkeet ulisivat viime yönä oikein hirveästi. Siellä oli harmaa hyljekin joukossa; se pani parastansa oikein koko taitonsa mukaan, ensin pitkään huuuu, kuin oikea Kronstadtin höyrylaiva, ja sitte se haukkui kuin narttu hienoimmalla äänellä — kyllähän sen kaiketi kuulit?

Leander katsoi synkkänä alas, ei ollut kuulevinaan puhetta, valitti vain psalmistan kanssa: "Kuinka aivan turhat ovat kaikki ihmiset, jotka kuitenkin niin suruttomasti elävät. Sela!"

— Kuplahylkeet olivat myös liikkeellä ja älisivät tänä yönä. Oli niitä viisi tai kuusi kappaletta. Hullunkurisia ääniä niillä on, kuin ovat osoittavinaan rakkauttansa. Ihan kuin annettaisiin lapselle vitsaa.

— "Katso, minun päiväni ovat kämmenen leveys tykönäs, ja minun elämäni on niinkuin ei mitään sinun edessä", sanoi Leander horjumattoman tynnosti, pudisti suurta, raskasta päätään ja hitaasti otti silmälasit pois nenältään. Sitte hän paremmin vain itsekseen sanoi vielä:

— Eihän hylkeitä voi yksinään pyytää, ei ne ole mitään karjaa.

— Tiedäpäs, sanoi vaimo nauraen, ja samalla näkyivät terävät hampaat ja veripunaiset sisähuulet, Petter Himmasen uusi renki kuuluu olevan kelvottoman hyvä pyssymies.

Leander hypähti ylös kuin hylje, kuultuaan etuvartian varoitusmerkin, löi kiinni pyhän kirjan ja heitti sen pöydälle rajummin kuin hartaasti. Äkeissään hänen ikäisellensä sopimattomasta kiivaudesta, jota oli näyttänyt, sanoi hän väkisin tynnytytyllä äänellä:

— Akat tietävätkin kaikki ja luulevat ymmärtävänsä kaikki. Himmasen renki, oikea mantereen aarre, hänkö uskaltaisi kastella kypälöitään, kuin aallot vyöryvät ja jää lähtee liikkeelle. Missä hän olisi oppinut ryömimään hylkeiden luo, missä pyytämään, missä ampumaan pilkkaan kuudenkymmenen askeleen päästä? Ei sitä joka mies osaakaan.

— Niin sanottiin hautajaisissa, hän kuuluu olevan Korsnääsistä, ja siellä ne kuuluvat olevan aika suuria pyytäjiä ja käyvän joka vuosi hylkeen pyynnissä.

Nyt Leander ei enää jaksanut hillitä mieltänsä, hän ärjäsi:

— Akka, tuota sinä et ole sanonut minulle koko keväänä. Mikä sen rengin nimi on ja milloin hän tuli tähän saareen?

— Matti Neula, vastasi vaimo äreästi, ja jos hän on ollut täällä kuukautta kauemmin, niin sano minua valehtelijaksi.

Leander tiesi kylliksi; hän pukeutui pyyntivaatteihin, otti lakkinsa, pyssynsä, kiikarinsa, kompassinsa ja evästä, ja astui alas rantaan. Siellä hän järjesteli kaikki valmiiksi keväiselle hylkeenpyynti-retkelle ja läksi sitte etsimään Matti Neulaa. Vasta hämärissä hän tapasi hänet, ja he päättivät lähteä jo samana iltana ennen, kuin Suomenlahden jää ehtisi kokonaan pirstautua.

Hämärissä lähdettiin rantalaiturille, jossa mertoja, rysiä, verkkoja ja muita pyydyksiä riippui pienen ranta-aitan ulkoseinillä. Se oli vain pieni kevätretki lähimmälle karille pohjoiseen päin; pyytäjät aikoivat viipyä poissa ainoastaan muutamia päiviä ja sen tähden katsoivat voivansa ottaa pienemmän veneen, jonka kantavuus ja kelvollisuus myrskyssä kuitenkin olivat luotettavammat kuin monen kuuluisan huvipurren.

Laskeutuneen auringon kajastuksessa ja välkkyvien tähtien valossa lähdettiin matkaan. Venettä työnnettiin jäätä myöten parisataa kynnärää, jolla matkalla pyyntimiehemme saivat monesti kaalaa vedessä aina polvia myöten. Jään laidassa nousivat miehet veneesen, airot pistettiin ulos ja kareja kohti luistettiin pitkin meren pintaa, joka pitkinä, värittöminä aaltona vierä maalle päin.

Leander istui etuairoilla ja koetti hämärässä saada oikeaa selkoa tuntemattomasta kumppanistaan, hän muisteli nähneensä ilmissä tai unissa nuo kasvot, tuon muodon, mutta missä ja milloin, sitä hän ei voinut mitenkään muistaa. Mutta ei se voinut olla erehdystä, miehen joka liike, joka nykäys ja väräys näyttivät tutuilta.

Puolen yön paikoilla tavattiin jäälautta, jonka pyytäjämme valoisana kevätyönä arvasivat virstan laajuiseksi poikki mitaten. Se oli "rantajäätä"; lautta oli näet tasainen kuin pöytä, jota vastoin "merijäässä", näyttäköönpä se kuinka tasaiselta hyvänsä, aina on harjanteita ja notkoja, joita myöten pyytäjä voi ihan näkymättä hiipiä lähelle saalista. Varovasti nousivat pyyntikumppanit uiskentelevalle saarelle, vetivät jäälle veneen, joka on juuri sitä varten tehty keulasta hyvin loivaksi, söivät kylmän illallisensa ja pistäytyivät niin sanottuun makuusakkiin, joka on hylkeen nahasta ja sisustettu lammasnahalla ja johon mahtuu kaksi miestä. Päivän valjetessa heräsivät he ja saattoivat siitä, että jäässä oli monessa kohdin reikiä, arvata hylkeitä liikkuneen siellä. Hylje kaivaa uskomattoman nopeasti ja taitavasti etujaloillaan jäähän henkireikiä ja pitää niitä auki siten, että tuon tuostakin nousee ylös toisesta ja sukeltaa takaisin alas toisesta. Hylkeen pyynti aukealla rantajäällä voi ainoasti kahdessa tapauksessa onnistua: jos hylje, joka muuten makaa hyvin raskaasti, on nukkunut ja siten päästänyt henkireikänsä jäätymään — silloin pyytäjä tavallisesti tappaa sen nuijimalla — taikka myöskin jos pyytäjän onnistuu saada hylkeen poika. Tämä viimeainittu julma pyyntitapa, jota onneksi harjoitetaan ainoastaan Suomenlahdessa, vaan ei Itämeressä eikä Pohjanlahdessa, on sellainen, että elävään

hylkeen poikaan leikataan syvät haavat kummallekin puolelle selkäranka ja niistä pistetään vahva hieno nuora selkänikaman alitse; elukka parka, joka koko ajan vikisee ja valittaa ja itkee ihan kuin lapsi, niin että kyyneliä tulvimalla juoksee silmistä, lasketaan sitte siten kytkettynä jostakin henkireiästä veteen. Sen valitus houkuttelee sinne täysikasvuisia hylkeitä, ja ne näyttävät tulevan niin liikutetuiksi, että hetkeksi unhottavat arkuutensa. Sillä kuin poika vedetään jälleen ylös jälle seuraa tavallisesti sen emä, jopa joitakuuta muitakin, ja ne joutuvat siten pyytäjän pyssystä tuiskahtavan surman suuhun. Hylkeiden onneksi ei nyt ollut mitään poikia jäälautalla; ei siinä näkynyt mitään muita asujamia kuin joitakuuta rohkeita lokkeja ja kymmenkunta varista, jotka muuttivat Suomesta Viron puolelle ja viisaasti kyllä käyttivät hyväkseen jäälauttaa, päästäkseen vaivaamasta siipiänsä. Niinpä pyytäjillämme ei ollut muuta neuvoa kuin soutaa erälle luodolle, joka oli monen meripeninkulman päässä, mutta jossa Leander tiesi ihan varmaan olevan hylkeitä.

Monta tuntia soudettuaan vastatuuleen lähestyivät he viimein luotoa lännestä päin. Keveät pilven hattarat, tuollaiset tuulen kourat, ennustivat tuulta ja häikäsevä, keltaisen valkoinen hohto idässä ilmoitti auringon kohta nousevan. Vielä muutamia minuutteja soudettuaan kallioiden siimeksessä laskivat pyyntimiehemme niin hiljaa kuin mahdollista luodon rantaan. Hiljaa noustiin pois veneestä; nyt piti vatsallaan ryömien kanervikkoa ja variksen varvikkoa myöten päästä matalan kalliosaaren harjalle, sieltä tähystelemään itään päin, sillä hylkeet näet aina valitsevat päiväpaisteisen puolen kallioista. Jo oli päästy, pyssyt ojennettuina ja hanat vireissä, ryömmillä luodon harjalle, joka itäpuolelta oli melkein äkkijyrkkä. Siinäpä olikin edessä näkö, joka kyllä ilahutti pyssymiestä. Muutamat aikaisin tulleet koskelot riitelivät äsken saamastaan hauista kallion juurella, jolla kaksi vanhaa, leikistä jo ammoiin luopunutta naarashyljettä oli etuvartioina muille kumppaneilleen. Tuon tuostakin käänsivät he kuin linnut liikkuvaista päätään ja tähystelivät tarkkaavasti suurilla, kauneilla silmillään, jotka ovat omituiset jo siitäkin, että silmän terä on nelijakoinen. Tuossa alhaalla makasivat hylkeet veden kalvossa, vaikka niistä ei näkynytäkään muuta kuin mustat pilkut, jotka silloin tällöin kohosivat pinnasta, pannen sen värehtimään. Hylje näet maatessaan tajuttomasti nousee joka neljäs tai viides minuutti ylös, hengittää ja vaipuu jälleen alas; se makaa niin raskaasti, että se ilman valppaita vartioitansa olisi auttamattomasti hukassa.

Kuin aurinko yleni meren kalvosta ja teki välkkyvien aaltojen ylitse taivaanrannan ja luodon välille sädesillan, heräsivät hylkeet ja alkoivat, omituisesti hiljaa älisten ja muristen, nousta rannan kallioille. Kämpälillään ne työntelivät pois tieltä kaikki levät ja haurat, joita aallot olivat työntäneet rantaan. Ne uivat mestarillisesti, mutta liikkuivat rannalla hitaasti madon tavoin. Niiden tappimaiset, muodottomat ruumiit olivat kuitenkin hyvin notkeat; muutamat makasivat sitenkin, että pääpuoli oli seljällä ja purstopuoli vatsallaan. Yhä useampia kokoutui näitä leikkikäitä, miellyttäviä eläimiä päiväpaisteiselle rannalle ja moni niistä myöskin oli jo pyssyn kantomatkalla.

— Oletko valmis? sanoi Matti, me ammunne yht'aikaa.

Leander tahtoi vielä kerran sovittaa tähtäystänsä tuen varaan, kuten saarelaiset aina ampuvat — vaan silloin hän tapaturmasta tuli sysänneeksi erästä pyöreätä kiveä. Se alkoi vieräiä rinnettä myöten, hyppi jymisten kalliolta toiselle ja putosi lumpsahtaen ja roiskuttaen veteen.

Kiven ensi äänestä viskautuivat hylkeet mölisten mereen, ja tuota pikaa oli paikka tyhjänä.

Matti vihastui hirmuisesti tällaisesta pyynnin päätöksestä. Kaikki hänen pyyntikiihkonsa oli päässyt paraimpaan vauhtiin. Hän hyppäsi kiroten ja uhaten ylös ja käänsi pyssyn Leanderiin päin. Ikään kuin olisi otettu yht'äkkiä tulta pimeään huoneeseen, niin nuo vihastuneet silmäykset ja kiroukset valasivat Leanderin hämärän muistin; nuo silmät hän oli ennen nähnyt, ja nyt hän tunsi myöskin tuon karhean äänen. Kohta kaksikymmentä vuotta sitte oli hän ihan sattumalta nähnyt hänet häissä Virolahdella.

— Hiljaa, Juho Pöysti, malta mielesi; muuten voit saada vielä yhden ihmishengen omalletunnillesi.

Pyssy kilisten putosi Pöystin käsistä kalliolle. Hän ei sanonut sanaakaan, mutta hänen kasvonsa sävähtivät kalman kalpeiksi. Vavisten otti hän pyssyn ylös ja vaiti alkoivat molemmat miehet ikään kuin sopimuksesta astua alas veneen luo. Ei maksanut vaivaa ajaa pakenevia eläimiä takaa, sillä eipä millään soudulla voida tavoittaa vedessä pakenevaa hyljettä.

Nyt ei ollut muuta neuvoa kuin lähteä kotiin päin, varsinkin kuin tuuli, joka puhalteli suoraan pohjoisesta, näytti vahvenevan, eikä pienellä veneellä uskallettu jäädä kovempien tuulien käsiin. Meri oli muuttanut väriä, se näytti häijyltä ja rumalta, niin kuin kauniit kasvot vihastuksen hetkenä. Vaiti istuutuivat miehet veneeseen ja käänsivät keulan kotisaartansa kohti. Kumpikin istui omissa ajatuksissaan. Matille oli, kuten hänen oikea nimensä oli, Juho Pöystille oli tämä soutu surun matka suruisissa ajatuksissa. Hän ajatteli, miten pahat työt riippuvat kiinni toisissaan, miten rikoksessa jo on toisen rikoksen siemen. Hän oli 16 tai 17 vuotta sitte vihasta ja kateudesta tahallaan surmannut erään kumppanin. Hän oli kihlakunnan-oikeudessa Virolahdella kestänyt tutkimuksen, tuon hirveän tutkinnon, joka veti hänen sielunsa syvyydestä esiin kaiken kurjuuden ja kaiken saastan. Todistajat olivat piirre

piirteeltä paljastaneet hänen tekonsa; oikeastaan hän itse vasta nyt näki sen koko laajuudessaan ja hirmuisuudessaan. Tuomari oli kaivellut hänen sielunsa syvimpään pohjaan asti. Yksin vankeuskin oli helpotusta ja lohdutusta niiden sielun tuskien rinnalla, joita tutkinto hänelle tuotti. Hän oli kärsinyt "vesi ja leipä" rangaistuksen, kulkenut pitkän matkan Siperiaan. Kyllä hän muisti sen äärettömän matkan, yöt päivät jääkylmissä rautatievaunuissa; hän muisti suuret lotjat ja purjehduksen autioita jokia myöten, muisti Tobolskin vankilan. Sitte marssin vuorien ylitse, jossa niin monet haudat tien varsilla kertoivat niistä, joille kuolema oli tullut vapauttajaksi. Sitte taas kuukausia kestävä matka Amur-jokea myöten meren rantaan. Siellä, tuhansien peninkulmain päässä kotimaasta, oli onni hänelle suotuisa, hän sai tilaisuuden paeta. Ei hän epäillyt hetkeäkään, mihin päin läksisi. Ei häntä haluttanut vapaasen Amerikkaan, ei Austraalian kultamaahan, hän läksi kotia kohti ja saapui sinne, keستettyään vaivoja ja vastuksia vuosikautia. Antautumalla palvelukseen ja töihin autoimmille saarille, kauas entisiltä paikoilta, oli hän saanut salatuksi oikean nimensä ja entisen elämänsä. Mutta nyt? Nyt oli tämä Leander Virolainen ilmaiseva hänet. Pitikö hänen joutua taas tuuliajolle ulos maailmaan tämän vento vieraan tähden, joka oli nähnyt hänet vain kerran kohta kaksikymmentä vuotta sitte? Ei, ei, vaikka hänen ensimmäinen rikoksensa kantaisi miten hirmuisia hedelmiä!

Levottomuus ja tuska enemmän kuin souhu nostivat hikikarpaloita hänen otsalleen. Soudettuaan monta tuntia tuulessa ja rankkasateessa olivat pyyntimiehemme mielestään ihan lähellä kotisaaren rantaa jään laidassa. He näkivät hämärän rantakuvan, venetalaan, laiturin ja ylempänä majakan ja asuinhuoneet, jotka näyttivät kyhmyselkäisine kattoineen synkiltä. Mutta pyyntimiesten ja saaren välillä oli aaltoileva jäävyöhyke, kylmä, harmaanvihreä, kammottava, mahdoton kulkea. Mahtava Neva oli vuorokauden kuluessa purkanut jääpeitteensä; Pietarin rantasiltoihin ja siltain patsaihin oli jää murskautunut pikku palasiksi; väkevä virta vei ne mereen ja itätuulen avulla Kronstadtin ohitse kauas pois; ja nyt pohjoistuuli ajoi sitä jäävyötä suuressa kaarella saarta vasten. Alkoi jo hyvin pimetä.

Jos nämä pyyntimiehet eivät olisi peljänneet toinen toistansa, niin he kyllä olisivat ajoissa neuvotelleet tilastansa ja palanneet siihen luotoon, josta olivat lähteneet, ja siellä odottaneet parempaa ilmaa, mutta ei kumpikaan sanonut sanaakaan eikä tehnyt mitään ehdotusta, ja siinä heidän veneensä nyt vatkaui jaita vasten.

Pahemmin kuin jäät, sade, tuuli, pimeä ja kammottava yksinäisyys he kuitenkin itse olivat kauhuksi toinen toisilleen. Kumpikin pyssyineen istuivat he ainoastaan viidentoista jalan päässä toisistaan heikossa veneessä, avaran taivaan alla, jyskävien jäälauttojen ja pauhaavien aaltojen keskellä, vartioiden kuin väijyvät ilvekset toinen toisensa pienintäkin liikettä. Ennen kuin heistä toinen tai toinen pääsi rantaan, täytyi toisen luopua elämästä. Matti tiesi, millä vaivalla hän oli päässyt kotimaahansa, eikä mikään enää voinut saada häntä mielisuosiolla toistamiseen luopumaan tästä maasta, ainoasta, joka vielä oli hänelle arvokas. Leander tiesi kysymättäkin, mitä tämän murhamiehen sielussa liikkui noiden läpinäkymättömäin silmien takana. Hän tiesi, että Juho Pöysti, kerran jo tuomittu hänen todistuksensa johdosta, ei voinut katsoa enää olevansa minuuttiakaan turvassa, kun hänen salaisuutensa nyt kerran oli tullut ilmi. Ja kauhukseen hän näki, miten tämä Pöysti silloin tällöin levottomasti näpelöitti pyssyä. Leander oli kyllä usein Simeonin kanssa sanonut: "Nyt sinä lasket palvelias rauhaan menemään", sekä oli sanonut elämää orjantappuraiseksi tieksi ja kuolemaa vapauttajaksi; mutta nyt hänessä heräsi kukistumaton rakkaus tähän kallisarvoiseen lainaan, joka oli kyllä aikansa perittävä häneltä takaisin.

Kohta he huomasivat, että, vaikka tuuli näytti yhä kiihtyvän, aaltojen voima kuitenkin laimeni. Uusia jäälauttoja oli siis ajautunut pohjoisesta päin tänne. Ja vaikka olikin pimeä, näkivät he sentään arvaamattoman laajan jäälakeuden hitaasti lähestyvän. Sanaakaan sanomatta ymmärsivät molemmat, että, kuin nuo suuret lautat saapuivat veneen luo, silloin ei ollut muuta neuvoa kuin hypätä jäälle, sillä vene oli joko musertuva tai kaatuva.

Jääkenttä lähestyi. Jo nousi vene niin korkealle, että oli kaatua. Teljot antoivat perää, sivut painuivat yhteen, levisivät jälleen ja puristuivat taas yhteen, kuin olisi vene läähättänyt tuskasta ja syvään vetänyt henkeä. Kun se pahimmillaan rutisi, hyppäsi Leander, ollen lähempänä keulassa, veneestä jäälle. Vitkastelematta teki Mattikin samoin. Mutta nyt silmänräpäyksessä käsittivät he, että jäälautta ei voinut kantaa kahta henkeä. Taistelu hengen edestä, jota he olivat veneessä karttaneet niin kauan kuin mahdollista, tuli tässä välttämättömäksi, se vaati hengen uhalla pikaista ratkaisemista. Rikollisen tapaan viisastellen arveli Matti, että tässä nyt oli vain hätäpuolustus, sillä kummallakin heillä oli yhtä suuri oikeus pysyä jäälautalla. Vitkastelematta ja antamatta sekunninkaan aikaa vastustajalleen syöksyi Matti häntä vasten, ja Leander huudahtaen painui vihreäin, säkenöivien jääpalojen välistä pohjaan. Ankarilla ponnistuksilla, joihin oli tarpeen kaikki sielun ja ruumiin voimat, pääsi Matti märkänä ja uuvuksissa veneen luo, joka oli kaatunut, sai sen jälleen pystyyn ja vietti siinä suuressa tuskassa kaksi vuorokautta, kunnes palaavat hylkeenpyytäjät hänet puoli kuolleena pelastivat.

Hän oli kalliista ostanut oikeuden jäädä eloon ja elää isänmaassansa. Ja millaista elämää! Ainaisessa taistelussa olemassa olost, lakkaamattomassa puuhassa kaikkein niukimmasta toimeentulosta. Ja

millainen oli se isänmaa, johon hän oli niin kiihkeästi ikävöinyt? Muutamia satoja tynnyrinaloja kallioita ja luotoja peninkulmain päässä ulkona meressä, jossa mänty kasvoi sateenvarjon kaltaisena miehen korkuiseksi, jossa jokainen jauhun hiukka täytyi suoralla vaihtokaupalla hankkia Narvan markkinoilta ja Inkerinmaan rantakauppaloista viisi vakkaa jauhoja silakkavakasta — jossa joka puupuikko oli saatava mantereen rannikoilta tai Kotkan roskakasoista.

LEIRI-ELÄMÄ.

Hovineuvos A. oli monta vuotta sitte ollut kapteenina eräässä kaartinrykmentissä Pietarissa; hän oli nyt, kuten hänellä itsellään oli tapana sanoa, "ukko harmaja" — jolla hän käsitti, että hän nautti Venäjältä eläkettä ja Suomesta virkamiehenä palkkaa, oli talonomistaja ja kantoi tuuheita kulmakarvojaan ja jäykkiä viiksiään uljuudella ja vapaudella, joka aina kaunistaa vanhaa sotilasta. Ukko oli suomalainen sydämmensä pohjaan asti; tämän rodun ruumiillisesta kestävydestä ja henkisestä sitkeydestä hänellä oli mitä sydämmellisin käsitys ja sille käsitykselle lukemattomia todistuksia. Hän kun oli paljon kokenut, paljon lukenut ja sivistynyt mies, oli aina huvittavaa kuulla häntä; aina hänen kertomuksessaan oli jotakin, joka ansaitsi ottaa varteen ja ajatella. Tässä yksi hänen kokemuksensa suomalaisen rodun sitkeydestä henkistä sortoa vastaan.

* * * * *

Kevät oli tullut. Neva oli katkonut kahleensa, Pietarin huvikausi oli loppunut, viimeiset kihlaukset ylhäisissä seurapiireissä olivat selvitetyt ja ikään kuin pitkän, liian pitkän karnevaalin jälkeen hengähti loistava maailma helpotuksesta, päästi vapauden huokauksen. Nyt oltiin vapaat seuraelämän velvollisuuksista, oltiin taas ihmisiä, ainakin vähäksi ajaksi. Kaartinrykmentti oli lähtenyt Krasnojoeseloon leiriin, sotaleikkeihin Tuuterin mäille, ja minä vakuutan teille, hyvät herrat, upseerit läksivät hyvillä mielin. Se, joka näytti kaikkein iloisimmalta ja onnellisimmalta tuosta odotellusta leirielämästä, oli hänen keisarillinen korkeutensa suuruhtinas V... Hän oli harvasanainen nuori mies, hän ei laverrellut siitä, mitä tunsu tai ajatteli, mutta kyllä näkyi, että hänen kasvonsa vilkastuivat, hänen silmänsä loistivat ja rinta kohoeli mielihyvystä, kuin hän ratsasti rykmenttinsä etupäässä, ratsasti harmaalla päistäriköllään pitkin viheriöiviä kenttiä kunniarikkaan rykmentin leiripaikkaan.

Vaikka juuri äsken oli tultu, oli sentään jo ehditty majoittua, nuori rykmentin päällikkö parakkiinsa, upseerit yksinkertaisiin, pieniin asumuksiinsa. Sotamiesten teltat olivat pystytetyt, hevoset sijoitetut talleihinsa, vartiat asetetut ja tunnussana annettu. — Kevätkesän yö, valoisa, raitis, salaperäinen ja suloinen, laskeutui verhoamaan sotataulua. Hiljaisuus jäi vallitsemaan; etäältä kuului silloin tällöin vartioivan koiran haukuntaa tai harmonikan valittelevia säveliä jonkun surumielisen sotamiehen käsissä, jonka vuoteelta rakkaushuolet karkoittivat unen.

Suuruhtinas uneksi asumuksessaan viehättäviä unia. Loppuneet olivat aikaiset kunnioitusvierailut, viralliset päivälliset ja monilla kahleilla kietovat hoviseurat. Hänen ei tarvinnut enää lipua hovin liukkaalla parkettilattialla, ei kuunnella siloiteltuja, pakollisia korulauseita, joita kohteliaat hovimiehet latelevat niin toimestaan, kuin olisivat ne olleet tärkeitä valtiollisia neuvotteluja. Hänen ei tarvinnut tanssia arvoasteikon mukaan häikäisevässä kaasun valossa, kuuman ilmanalan kuihtuvien kasvien alla; ja ennen kaikkea tuo tyhjyys, tuo hirvittävä tyhjyys, jota joutilaana olo tuottaa, se oli haihtunut. Huomenna alkoi toimelias, vaivalloinen työ, sillä sotaharjoitukset olivat tänä vuonna erittäin laajat.

Kuin siis kokki seuraavana aamuna aikaisin herätti liikkeillään herransa, hypähti hän notkeasti ja keveästi kuin höyhen ylös vuoteestaan ja neljännestunnin päästä seiso i muhkeana ja voimakkaana asumuksensa edessä ensimmäisenä kaikista. Sinne kokoutui hänen ympärilleen vähitellen joukko upseereja, mitä omituisimpia tyyppjejä. Siinä oli ylen hienostunut slaavilainen, piirteet melkein naisellisiksi muuttuneina, silmäluomet väsyneet, muuten notkea, hento ja heikkohermoinen; siinä tatarilainen ruhtinas, piirteet karkeat ja ankarat ja niska kuin härjällä; siinä virolainen parooni, jonka valkoisen punainen iho ja lihava niska osoittivat hänen olevan ruotsalaista sukuperää; siinä puolalainen kreivi, jolla oli juutalaisen muoto; siinä Montenegron, Podolian ja Kaukason ruhtinaita espanjalais hattuineen ja ruhtinaita, joilla ei mitään ruhtinaskuntaa ollut — ja minä.

Nyt kuului merkkipuhalluksia etäältä, kulki en rykmentistä toiseen ja taas kaikuen korkealta ja täytäten ilmaa hermoja vahvistavalla soinnullaan; lähikyläin kukot kaiuttivat sekaan kirkkaita huutojansa; hevoset tömistelivät ja hirnuivat; aamuinen auringon valo levisi mahtavina väri- ja valovirtoina yli mäntyjen latvain, viheriöivien mäkien ja tasankojen, joihin ei vielä ollut koskenut sotamiesten jalat, hevosten kaviot eikä kanuunain pyörät, ja joka sen tähden oli keväisen raittiina,

neitsyellisenä ja kukikkaana kuin persialainen koruompelus.

"Eteen päin mars!" komensi hänen korkeutensa ja viisi sataa miestä hypähti satulaan ja ratsasti tyytyväisinä etelään päin Krasnojoeselon leiripaikasta. —Ripeää juoksua ajettiin pehmoista hietamaata, kummallisen muotoisten, pyöreäin ja pyörityneiden kunnasten välitse; siinä oli luonto ja maanmuodostus niin toisenlainen kuin Suomessa, että syystä kyllä on sanottu, että Rajajoki on jyrkempänä rajana maantieteellisessä ja yhteiskunnallisessa kuin valtiollisessa suhteessa. Näytti siltä, kuin kerran aikojen alussa mahtava myrsky olisi vieriteltyt suurina laineina näitä hietajoukkoja ja myrsky sitte kaikkivallan käskystä olisi yht'äkkiä tyyntynyt ja hieta-aallot paikoilleen jähmettyneet. Vuosisatain kuluessa oli lahomisesta syntynyt pyöreäin mäkien pinnalle multaa ja nyt kasvoi siinä nurmikko, erikoinen yksitoikkoisuudessaan, ja padan muotoisissa laaksoissa viheriövät pähkinäpuut, haavat, pajut ja koivut.

Ratsumiesjoukko ajaa lennätti ylös alas mäkien rinteitä, kirkkaan vihreiden pähkinämetsikköjen lävitse, kunnes käskettiin pysähtymään erään pienen kylän luo. Siihen levitettiin joukko pitkään riviin, etuvartiariivi asetettiin ja toisia etuvartioita lähetettiin laaksoon, apujoukkueita sijoitettiin ylös loivan mäen rinteelle ja päävartio pysähtyi kylään molempien rivien taakse. Suurruhtinas läksi kylän paraimpaan tupaan syömään aamiaista ripeään ratsastuksen jälkeen ja keittäämään itselleen teetä. Kuin hänen korkeutensa kumartui astumaan sisään porstuan matalasta ovesta, ryntäsi porsas kiihkeästi nyrysten vastaan ulos tuvasta. Siinä suuressa huoneessa kaakotteli kana, ylvästellen seitsemästä keltaisesta poikasestaan, ja pääskyperi lenteli orsien alatse ulos ja sisään. Uunin luona seisoi rähmäsilmäinen vanha nainen taikinaa alustamassa. Hän oli niin kauan elänyt ja myllästellyt maata, joka heitä elätti, että hän oli muuttunut sen väriiseksi. Kasvot olivat mullan karvaiset, laihat, paksunahkaiset käsivarret kuin maasta kiskotut ruskeat juuret ja laihan rinnan nahka ruskea ja juomuinen kuin nuoren koivun tuohi. Kaksi pellavatukkaista tyttölästä, yllä pitkät paidat, katseli sängyn puolisesta nurkasta tukkansa alta tulijoita.

Suurruhtinas kävi istumaan pöydän päähän ja katseli tätä yksinkertaista asumusta, sen nokista uunia ja lattiaa, joka oli kuin ulkokuoneessa. Ivan Ivanovitsh, kokki, astui reippaasti eukon luo, joka alusti taikinaa, ja käski häntä tuomaan vettä ja puita; hän itse kyllä sanoi tekevänsä tulen, että hänen korkeutensa saisi lasin teetä. Nainen teki työtänsä eikä ollut millänsäkään. Ivan lausui sanansa pontevammin. Ei vastausta. Nyt Ivan suuttui. Kuin hän hetkikauden lateli eri äänillä, mitä hänellä oli mielessä, käänsi vaimo viimein päätään häneen päin ja sanoi äreästi:

— En ymmärrä venettä.

Ivan hämmästyen katsoi ensin vaimoon, sitte herransa; tämä hymyili ja sanoi ihan tyyneesti:

— Kutsu tänne parooni Koskull, emäntä on virolainen.

Samassa astuivat parooni ja tatarilainen ruhtinas tupaan ja saivat tietää, mistä oli ollut puhe. He kääntyivät toimitaasti eukon puoleen ja alkoivat kumpikin selittää kokin asiaa; mutta naiseen näyttivät yhtä vähän vaikuttavan Viron kielen pehmeät äänet kuin tatarinkielen kovat kurkkuäänet. Kuin puhujat kuitenkin tulivat liian kiivaiksi, suuttui eukko toden perästä. Näkyi selvään, että veri alkoi nousta kuoren alle. Hän tempasi kiivaasti laihat kätensä ylös taikinasta ja sanoi äkäisesti:

— Johan minä sanoin, että en ymmärrä venettä.

Lapset peljästyivät ja painautuivat seinää vasten niin piiloon, kuin pääsivät.

Suurruhtinas nousi pois pöydän päästä; ensin näytti hän yrittävän vihastumaan; mutta kuin hän näki suuttuneen akan taikinaisine sormineen, jalon paroonin suuttumuksesta punaisena ja tatarilaisen teennäisesti tyyneenä, itämaiden koko arvokkaisuus lihavassa, parrattomassa muodossa, kokin neuvottomana ja äkäisenä, ja kaikki kolme teroittamassa tuon vaimon jähmettyneihin ja kiukkuisiin aivoihin yksinkertaisimpia käsitteitä, alkusanoja: tulta, vettä ja leipää, kolmella eri kielellä ilman vähintäkään menestystä, silloin hän huomasi asian naurettavan puolen. Ylhäisesti ja muhkeasti nousi hän pöydän luota, nauraen niin, että kauniit, valkoiset hampaat loistivat.

— Ei, nyt meillä ei ole enää aikaa, lähtekäämme toiseen taloon, ja ulosmennessään mutisi hän jotakin "tshuhonkasta".

Hän astui ulos, upseerit jäljestä; mutta uskokaa minua, hyvät herrat, hän sai käydä joka talossa eikä sittekään saanut teetä. Hänen täytyi ratsastaa meidän luoksemme toiseen apuvartioon.

Me olimme löytäneet kaivon, joka oli melkein ihan piilossa, ja aamupäivällä ratsastin minä kylään, joka ei juuri näyttänyt vierasvaraiselta; minä huomasin heti ulkoasusta, että se oli suomalainen. Ja täällä, seitsemänkymmenen virstan päässä etelään päin Pietarista, tapasin minä suomalaista väestöä, paraastaan naisia ja tyttölapsia. Jok'ainoa mies ja kymmentä vuotta vanhempi poika oli Pietarissa tai

lähimmissä kauppaloissa ansiotöissä. Maata ja kotia hoitivat naiset ja joku voimaton ukko. Miesten ja vanhempain poikien sanottiin osaavan venättä, mutta naiset eivät sitä ymmärtäneet sanaakaan. Ilman koulua, ilman kirjoja ja kirkkoa ja ilman pappiakin lähempänä kuin 50 virstan päässä olivat he säilyttäneet Suomen kielensä — säilyttäneet sitä vuosisatoja vastoin saksalaisia, ruotsalaisia ja nyt satoja miljooneja slaavilaisia. Ymmärrättehän, hyvät herrat, että niin ollen voi vanhakin mies olla optimisti.

POIKA-AJOILTA.

I.

Sudenajo.

Minä istuin koiran kopissa Mustin luona ja piilottauduin pimeimpään nurkkaan, kuin isä ukko pauhasi ylhäällä rappusilla. Joka kerran, kuin hän polki jalkaa kuistin irtonaisiin palkkeihin, täräsi koko Mustin palatsi ja minä myös, sillä minulla oli paha omatunto Strelingin kieliepistä. Jos isä olisi tuollaisena vihan hetkenä kysynyt minulta, mitkä sanat saavat akkusatiivissa *em*-päätteen sijasta *im*, niin minä olisin ollut hukassa; mutta onneksi nyt ei ollut puhetta akkusatiivista, vaan Antista, paimenpojasta, jolta ensin oli hävinnyt lehmä, paras koko karjasta; ja sitte, kuin lehmä viimeinkin löytyi, huomattiin sen olevan hännättömänä. Jyrinä tuolla ylhäällä oli syntynyt hännän hävinneestä osasta ja siitä, oliko Antti syypää vaiko viaton tuohon Papurin vajakuntoisuuteen. Suuresti epäiltiin, että hän lehmän uudessa salmen poikki, oli vedättänyt itseään jäljestä, pitäen kiinni Papurin hännästä, ja kaikki olettaneet hänen siinä saaneen aikaan tuon onnettomuuden. Antti jyrkästi eitti tehneensä sellaista ryöstöä ja sanoi suden tulleen täyttä laukkaa metsästä ja tarttuneen jälkimmäisen lehmän huiskutuslaitokseen; mutta peljästyneenä Antin, Mustin ja muiden huudosta ja hälinästä oli hän (susi nimittäin) tyytynyt siihen osaan, joka nyt oli poissa. Isä kiroili oikein rajusti ja sanoi toimittavansa metsään sudenajon ja, *jos* ei mitään sutta löytynyt, niin hän uhkasi katkoa kädet ja jalat Antilta. Siihen se jäi — ja sudenajo siitä tuli.

Ah, miten hyvin muistan vielä sen suuren päivän, ihan kuin se olisi ollut eilen. Paljon olen minä sen jälkeen nähnyt ja paljo siitä nähdystä on muistista hävvennyt ja unhottunut, mutta sudenajo — ei koskaan. Kaikki seudun metsästäjät, kaikki sytykepyssyt ja kuvetapparit olivat koossa meillä — siihen aikaan ei ollut vielä aavistustakaan takaa ladattavista kivääreistä. — Syötiin aamiaista, ja aika vahvasti, saatan vakuuttaa, ja vieraat syödessään kilvan kertoivat kaikenlaisia uskomattomia metsästyshistorioita ja ihmeellisiä seikkailuja. Talonpojat saivat ryyppyn joka mies, ehkäpä toisenkin niinä kotitarvepolton onnellisina aikoina, ja ilo oli ylimmillään. Kaikki kaupungin ylhäiset Viipurista olivat mukana, siellä puhuttiin saksaa, suomea ja venättä sekä jotkut "Finnländerit" ruotsia; muut näet olivat Viipurista, jotka käytyään "Haminan puolella" kertoivat: "wir haben eine Reise nach Finnland gemacht." [Me olemme olleet matkalla Suomessa.] Erittäin muistan minä kaupungin pormestarin, pienen, lihavan herran, yllä pullonvihreä hännystakki, ja raatimiehen, joka oli kuin samaan kaavaan valettu. Nämä, pormestari ja raati, tavallisesti aina istunnon edellä ja jälkeen poikkesivat Siliverstovin "kureniaan", joka nimi kapakoilla Viipurissa oli, ottamaan ryyppyä ja juustonpalaa. Ne herrat lienevät nytkin tehneet saman tempun ennen tuloansa isän hoviin (siihen aikaan sanottiin kaikkia maakartanoita hoviksi), sillä jo tullessaan olivat he erittäin iloisella päällä.

Ylhäältä vinniltä olin minä löytänyt iso-isän vanhan sapelin. Sillä oli karsittu akaasiapensaita; mutta paremman puutteessa olin minä ottanut senkin, että minun ei toki tarvitsisi aseettomana lähteä metsään. Me olimme juuri liiterissä teroittamassa asetta, kuin joku kumppanuksista huomasi itse jahtivoudin, joka kuorsaten makasi auringon paahteessa. Hän oli matkustanut yötä myöten ja nyt saanut liiaksi kestitystä, niin että hän oli jotenkin ryhditön. Hän makasi niin, että joku hänen housunnappinsa kiilsä auringon paisteessa. Miten sitte olikaan, en muista niin tarkkaan, mutta me koettelimme sapelin terää hänen housunnappeihinsa, ja tuota pikaa, jahtivoudin tietämättä niin mitään, leikkeli myllärin Saska pois kaikki hänen kiiltävät messinkinappinsa. No, kyllä sen arvaatte, että siitä tuli aika meteli, kuin aamiaiselta päästyä kaikki herrat ja väki yrittivät lähtemään metsään ja jahtivouti nousi ylös kaikessa arvokkaisuudessaan, mutta — —

Niin, viimein kuitenkin jouduttiin lähtemään, minua oli ankarasti kielletty lähtemästä mukaan, mutta minä olin päättänyt kärsiä kuin oikea sparttalaispoika mitä hyvänsä, mutta en luopua sudenajon ilosta. Ulkona metsässä näytti kirjavalta, kuuset pudistelivat arvelevasti partaansa, haapa vapisi pelosta, raita käänsi nurean puolen lehdistään näkyviin ja vanhat hongat suhisivat ihmetellen, mikähän joukko nyt häiritä heidän rauhaansa. Susiverkkoja viritettiin puiden välille, ja meidät asetettiin riviin. — Mikä huuto ja melu siinä oli! Joka kerran kuin jahtivouti huusi "schweig still!" [hiljaa!] hurrasimme me vielä

pahemmin ja puhalsimme pitkiin tuttuihimme, jotka oli somasti leikattu lepästä ja kääritty tuohiliuskoilla. Mutta kohta tuli kaikki hiljaiseksi; sillä etäältä toiselta sivulta kuului muutamia kumeita paukauksia. Meitä alkoi vähän pelottaa ja me vetäydyimme likemmäksi toisiamme. Siinä seisoessamme peloissamme näimme yht'äkkiä pari pörhöistä petoa tulevan täyttä laukkaa meitä kohti; me parkumaan hirveästi, niin että Jerikoa piirittävät juutalaisetkin olisivat saattaneet kadehtia meitä, ja läksimme pakoon tuttuinemme, miekkoinemme ja pyssyinemme, minkä suinkin pääsimme. Takanamme paukkui hirveästi. Koko metsä kajahteli huudosta ja melusta. Oli siinä oikein sattuva kuva hurjasta ajosta: tässä kompastui eräs pitkäkseen, tuossa tarttui toinen tiheikköön, ja tuolla kaatui torppari Matti hyvin tähdätystä laukauksesta, joka osui vasempaan jalkaan.

Palavissamme ja läähättäen pääsimme viimein pois metsästä pieneen tuttuun hakaan. Siellä seiso melkein kokonaan horsman kukkien peitossa sudenajon ja siten myöskin meidän peljästyksemme varsinainen syy, märehkien ylevän levollisesti kuten lehmä ainakin. Pelko on tarttuvainen, sillä nähtyään meidät se nosti kääreihin sidotun hännäntynkensä koreasti ilmaan ja läksi pakenemaan täyttä laukkaa hänkin. Valtatiellä viimeinkin pysähdyimme hengähtämään.

Oli jo alkamat hämärtää yhä enemmän ja metsästäjä toisensa jälkeen tuli pois metsästä. Ensimmäinen kertoi sudesta, joka oli menettänyt henkensä meidän luodeistamme, toinen enensi kuoliaaksi peljästyneiden susien luvun kahdeksi ja niin yhä edelleen. Siitäpä seurasi, että me, saavuttuamme etujoukossa kotiin pimeän tultua, saatoimme kertoa neljä sutta kaatuneen ja yhden jäniksen ja torppari Matin.

Iltasella oli taas pidot ja lihava pormestari piti kauniin puheen, ensinnä tietysti meidän isällemme ja sitte uutteralle jahtivoudillemme, ylistellen hänen sankaruuttansa. Jahtivouti seiso jotenkin hämillään, mutta hajasäärin ja vakavasti — hän oli pistänyt napinreikiin tikkuja poisleikattujen nappien sijaan. Pormestari käski tuomaan sisään ajon saaliit, suden ja jäniksen (haavoittuneesta torppari Matista oltiin siivosti ihan vaiti), että saataisiin juoda petojen peijaisia, ja kirkaasti valaistuun huoneesen kannettiin saalis. Me pojat seisoimme siinä henki kurkussa pelkästä ihmettelystä ja uteliaisuudesta, vaan pianpa se muuttui hillittömäksi suruksi ja katkeraksi valitukseksi, kuin tunsimme vanhan rakkaan Mustin, joka siinä makasi kuolleena paareillansa. Musti, joka ihan syyttä kantoi sitä nimeä, sillä hän oli harmaa kuin susi, oli myöskin lähtenyt sudenajoon, ja siellä oli päätynyt hänen kaksitoista-talvinen elämänsä. Hautajais-malja jäi juomatta, sillä eihän toki käynyt juoda jäniksen eikä Matin maljaa. Pormestari sanoi: "das ist doch eine ganz traurige Geschichte" [olipa se vallan surkea tapaus], ja kaikkia suretti suuresti Mustin kuolema. Isä puhui jotakin sellaista, jota ylevämmässä kielessä sanotaan traagilliseksi välttämättömyydeksi — että näet rikosta seuraa rangaistus; jos minä olisin pysynyt kotona, niin ei Musti nyt olisi maannut kuolleena minun vieressäni.

Keskellä yleistä surua tuli sisään maitokuskin Kristiina. Niiattuaan koreasti, kuten oli tavallista niinä yksinkertaisuuden aikoina, sanoi hän äkisti:

— Äiti lähetti terveisiä ja käski sanoa: nyt susi vei koko lehmän.

Siitäpä syntyi yleinen hälinä. Me menimme levolle, tulet sammutettiin — mutta kauan minä vielä valvoin tilallani ja mietiskelin traagillista välttämättömyyttä.

II.

Miten muinoin matkustettiin.

Kukapa viipurilainen ei nykyään käy Pietarissa; onpa niitäkin, jotka asuvat Viipurissa, vaikka heidän virastonsa ja työpaikkansa on siellä suuressa keisarin kaupungissa. Aamulla nousevat he rautatievaunuihin ja tuskin ehtivät haukotella ja nukkua, kuin jo ovat Venäjän rajalla, ja siitähän on Pietariin ainoastaan lyhyt kukon askel; iltasella voidaan palata juomaan teetä omaistensa seurassa Viipurissa tai sen lähitienoilla. Entisaikoina, silloin se oli ihan toista; matka Pietariin oli sama kuin matka Roomaan. En koskaan unhotta sitä kertaa, jolloin tätini oli määrää lähteä mahtavaan naapurikaupunkiin. Koko kesä oli siitä matkasta ahkeraan keskusteltu sukulaisten kesken; muutamien mielestä oli tuo yritys liian uskalias, toisista mieleton, ja jotkut, jotka eivät voineet tehdä tyhjäksi matkan pakottavaa tarvetta, pudistivat vain epäilevästi päätänsä ja pitivät oikeat ajatuksensa salassa. Syksymmällä setä teetti — mitenkä sanoisinkaan — reen, ei, vaan arkin tai huoneen jalaksille, ja se vuorattiin sisältä säkkikankaalla ja ulkoa "rokoskalla" (niinimatolla), töpättiin, sisustettiin, raudoitettiin ja tehtiin siihen sivuille leveät siivet estämään sitä kaatumasta äkkikäänöksissä ja liukkaissa paikoissa. Siinä pikku huoneessa oli kaksi ikkunaa ja leveä ovi. Me lapset hakkasimme silppukoneella hienoksi pari vuosikertaa "Suomen virallista lehteä" ja kylvimme ne huoneen lattialle, kaikki tietysti lämpimän tähden. "Helsingin Aamulehti" ja "Ruotsin Raittiuden ystävä" sullottiin istuimen alle evään sekä olut- ja portviinipullojen ympärille, sillä runsaasti piti olla ruokaa muassa. Rekikelin vakaannuttua alkoivat jäähyväsvierailut. Kyllä muistan, mitä kaikkia hyviä neuvoja ja selityksiä, asioita ja toimitettavia sekä

varoituksia pääkaupungin rosvoilta ja taskuvarkailta nautittiin kahvin ja malagan kanssa (malaga näet oli siihen aikaan erittäin muodissa). Yhä lähemmäksi likeni se tärkeä päivä. Suru marssi muuten niin iloiseen kotoon. Viime illan me kaikki olimme koolla ja pastori R. luki kovalla äänellä (setä R. oli vähän kuuro) kauniin saksalaisen virren "niille, jotka matkalla ovat". Juhlallisina ja silmät itkusta punaisina läksimme kukin kotihimme.

Seuraavana aamuna heräsimme kulkusten helinästä, piiskan sivalluksista, huudosta ja melusta. Täti se oli tarttunut kiinni porttiin. Matkatuvan rakentajat eivät olleet muistaneet ottaa mittaa portista, arkin, sen uuden reen siivet olivat liian leveät. Aamu oli pimeä. Lunta putoili höytyvinä tiheään. Piit juoksentelivat kuin uniset kanat, hattulippaita, saaleja ja päällyskentkiä kannellen. Pekka ja Mikko kiroilivat ja vetivät rekeä. Täti itki. Kyytimies oli raivoissaan. Ja kaksi unista talikynttilälyhtyä valasi koko sitä surettavaa kuvaa. Minä peittäydyn jälleen tilalleni ja näin unta kaikenlaisista kauhuista, miehestä, joka matkusti Jerusalemissa Jerikoon ja joutui ryövärein käsiin. Minä sain sittemmin kuulla, että tie kävi Viipurista Vammelsuuhun ja, koska maantiet sieltä edelleen olivat huonossa kunnossa, Vammelsuusta Suomenlahden jäätä myöten Kronstadtin ja sieltä dilisansilla Pietariin. Neljätoista päivää kesti se matka, neljätoista päivää oli huolta ja levottomuutta, joiden jälkeen sentään eräänä lumisena ja pimeänä talvi-iltana tuli iloa ja riemua, kuin täti palasi kotiin, tuoden Vjäsemin piparkakkuja, sitkeitä kuin siirappi, tinasotamiehiä, vaskitorvia ja Tyrtaion vasikannahan, rummun. Vielä monen vuoden päästä oli reki palveluksessa, milloin nukkekammarina, milloin kanakoppina; mutta paitsi sitä käytöllistä hyötyä oli se meille lapsille myöskin muistomerkkinä rohkeimmasta ja vaarallisimmasta matkasta, kuin meidän tietoomme oli tullut — Pietarin matkasta.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IDÄSTÄ: KERTOMUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual

work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a

physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive

Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.